

Redogörelse

1983/84:15

Fullmäktiges i riksbanken förvaltningsberättelse för år 1983

ISBN 91-85456-25-x
ISSN 0347-3198

minab/gotab Stockholm 1984 77465

Till Riksdagen

Jämlikt föreskrifterna i 37 § lagen för Sveriges riksbank får fullmäktige avge härvid fogade berättelse angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1983.

Stockholm den 26 januari 1984

OLLE GÖRANSSON

BENGT DENNIS

GRETHE LUNDBLAD

KARL BOO

INGEGERD TROEDSSON

BO LUNDGREN

ERIK ÅSBRINK

IT. af Jochnick

Innehåll

Inledning	5
Kredit- och valutapolitiken	6
Den realekonomiska utvecklingen	6
Politikens huvuddrag	8
Räntepolitiken	9
Statsskuldpolitiken	13
Kapitalmarknaden	14
Bankerna	16
Finansbolagen	18
Valutaflöde och kapitalrörelser	18
Likviditetsutvecklingen	21
Kredit- och valutapolitiska åtgärder	23
Internationellt finansiellt samarbete	28
Riksbankens bokslut	34
Förvaltningsåtgärder, m m	39
Valutastyrelsens berättelse	Bilaga 1
	50

Inledning

Sveriges riksbank är myndighet under riksdagen och står under dess garanti. Riksbanken förvaltas av sju fullmäktige, varav sex utses av riksdagen och en av regeringen. Den av regeringen utsedde fullmäktigeledamoten är ordförande. Fullmäktige utser inom sig riksbankschef och inom eller utom sig en vice riksbankschef.

Riksbankens uppgift som centralbank består i att

- utge sedlar,
- ansvara för betalningsmedelsförsörjningen,
- förvalta guld- och valutareserven,
- fungera som statens och bankernas bank,
- föra kredit- och valutapolitik inom ramen för den allmänekonomiska politiken.

Riksbanken administrerar vidare valutaregleringen.

Riksbankens verksamhet bedrivs från och med den 1 januari 1984 vid huvudkontoret i Stockholm, åtta regionkontor samt under dessa fjorton kassakontor.¹

Vidare sker försöksvis ut- och inlämning av sedlar vid en s k sedeldepå i postverkets regi. Ytterligare en sådan sedeldepå beräknas öppnas under 1984. Regionkontorens och kassakontorens arbetsuppgifter består främst av betalningsmedelsförsörjning.

Grundläggande bestämmelser om riksbanken och dess uppgifter finns i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank och i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet).

I lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel regleras de kreditpolitiska instrument som regeringen genom förordnande kan ställa till riksbankens förfogande. Har förordnande om kreditpolitiska medel givits utfärdar riksbanken de tillämpningsföreskrifter som behövs för användningen av sådant medel.

De valutareglrande bestämmelserna återfinns dels i valutalagen (SFS 1939:350), dels i valutaförordningen (SFS 1959:264). Riksbanken har utfärdat föreskrifter om tillämpning av valutaförordningen vilka återfinns i riksbankens författningssamling, serie B.

Vid utgången av år 1983 hade fullmäktige i riksbanken följande sammansättning:

Ordinarie ledamöter:

Gunnar Sträng, ordförande, Olle Göransson, vice ordförande och deputerad, Bengt Dennis, riksbankschef, Grethe Lundblad, Staffan Burenstam Linder, Karl Boo och Ingegerd Troedsson.

Suppleanter:

Erik Åsbrink, personlig suppleant för ordföranden, Gunnar Nilsson, Bo Lundgren, Marianne Stålberg, Bertil Jonasson, Ivar Nordberg, Johan Gernandt och Kurt Eklöf, vice riksbankschef

¹ Under en övergångsperiod består avdelningskontoren i Karlskrona och Kristianstad, vilka från årsskiftet är organiserade som kassakontor. Dessa kommer att vara avvecklade senast vid utgången av år 1985.

Kredit- och valutapolitiken

Den realekonomiska utvecklingen

Den ekonomiska utvecklingen under 1983 blev i flera avseenden mer positiv än väntat. Bruttonationalprodukten (BNP) steg med nära 2 % i volym, medan den officiella prognosen vid årets början löd på 1 %. Den uppgång i prisstegringstakten som väntades följa efter devalveringen hösten 1982 blev svagare än beräknat och bytesbalansutvecklingen blev avsevärt gynnsammare än förutsett främst till följd av en stark exportuppgång.

Ett centralt drag i strategin för den ekonomiska politiken hösten 1982 var att genom devalveringen av den svenska kronan med 16 % åstadkomma en kraftig förbättring i näringslivets internationella konkurrenskraft och därigenom göra det möjligt för svenska företag att återvinna marknadsandelar på såväl export- som hemmamarknaden. Även åtgärder för att stimulera investeringsefterfrågan och dämpa den inhemska konsumtionsefterfrågan vidtogs.

Exporten och den internationella konjunkturen

Prognoserna för exportutvecklingen byggde på förväntningar om en försiktig konjunkturuppgång i omvärlden. Tillväxten i OECD-länderna blev emellertid något starkare än väntat.

Den internationella konjunkturen passerade sitt bottenläge kring årsskiftet 1982-83. Den strama ekonomiska politik som förts i olika länder med främsta syfte att pressa ned inflationstakten hade givit resultat. Penningpolitiken i USA lättades något under hösten 1982 och en markant nedgång skedde i det internationella ränteläget. Därigenom skapades förutsättningar för en vändning i efterfrågeutvecklingen.

Återhämtningen inleddes och blev starkast i USA, påverkad av en expansiv finanspolitik. I Västeuropa var konjunkturbilden länge mera oklar men i länder som är Sveriges viktigaste handelspartners såsom Västtyskland, Storbritannien och de nordiska länderna kom tillväxten att överträffa prognoserna för året som helhet.

Konjunkturuppgången i omvärlden var i hög grad konsumtionsledd. Hushållens konsumtionsefterfrågan steg snabbare än de disponibla inkomsterna och sparkvoten sjönk markant i flera länder. Även lagerinvesteringarna bidrog i betydande omfattning till konjunkturuomsvängningen. Bostadsbyggandet, som hållits tillbaka av det höga ränteläget, steg kraftigt i flera länder, medan övriga fasta investeringar visade en svagare utveckling.

De förväntningar om den internationella konjunkturutvecklingen som prognosen för den svenska exporten byggde på överträffades sålunda på viktiga områden. Devalveringen gav emellertid också en avsevärt kraftigare stimulans åt exporten än förutsett. Exporten av varor och tjänster steg i volym med 10 %, vilket var nära 4 procentenheter mer än förväntat.

Kraftigast blev exportökningen på råvarusidan. Den totala råvaruexporten steg med mer än 20 % i volym.

Trävaruexporten steg med 10 % och massaexporten med 25 %. Framgångarna för råvaruexporten berodde till en del på lageromsvängningen i omvärlden. Uppgången i bostadsbyggandet, främst i Storbritannien, innebar också en stimulans för svensk trävaruexport.

Vissa tillfälliga faktorer, koncentrerade till första halvåret, bidrog också till den starka exporttillväxten. Exporten av petroleumprodukter ökade kraftigt i samband med att ny raffineringsskapacitet togs i bruk. Exportvolymen påverkades även av tillfälligt stora leveranser av oljeriggar och begagnade fartyg.

Exporten av bearbetade varor steg ungefär i den omfattning som förväntats. Utvecklingen skilde sig emellertid avsevärt mellan olika länderområden. Exporten av bearbetade varor till OECD-området expanderade starkt. Dels blev marknadstillväxten i dessa länder betydligt kraftigare än förutsett, dels vann de svenska exportföretagen också marknadsandelar i större omfattning än beräknat. Däremot skedde det en oförutsedd stark tillbakagång i exporten av bearbetade varor till länderna utanför OECD. Detta sammanhänge dels med en minskad importefterfrågan i OPEC-länderna dels med att den internationella skuldskrisen tvingade fram en snabb neddragning i importefterfrågan i övriga utvecklingsländer. Tillväxten av den totala exporten av bearbetade varor stannade därför vid drygt 7 % trots att exporten till OECD-området av dessa varor ökade med drygt 13 % i volym.

Inhemsk efterfrågan, lager och import

Den inhemska efterfrågan föll tillbaka relativt starkt 1983. Såväl de fasta bruttoinvesteringarna som den privata konsumtionen sjönk, medan den offentliga konsumtionen ökade något.

En fortsatt stark nedgång i hushållens reala disponibla inkomster hade förutsetts för 1983. Devalveringens genomslag på de inhemska konsumentpriserna blev emellertid mindre än väntat. Den lägre prisstegringstakten bidrog till att nedgången i hushållens reala disponibla inkomster blev mindre än beräknat. Den privata konsumtionsefterfrågan föll emellertid tillbaka kraftigare än inkomsterna. Hushållen ökade därmed sitt sparande och använde således inte sparandet som buffert för att hålla uppe konsumtionen. Nedgången i den privata konsumtionen under 1983 var delvis en följd av en tidigareläggning av konsumtionen till 1982 för att begränsa effekterna av en beslutad höjning av mervärdeskatten vid årsskiftet 1982/83.

Bruttoinvesteringarna i såväl byggnader som maskiner fortsatte att falla under 1983. En uppgång skedde i stort sett endast inom den statliga sektorn. Bostadsbyggandet föll tillbaka kraftigare än väntat, främst på grund av att ombyggnadsinvesteringarna inte fick den omfattning som förutsetts. Inom industrin sjönk investeringarna med 7 % vilket var något mer än i näringslivet i övrigt. Den kraftiga vinstförbättringen inom industrin fick således under 1983 ännu ingen positiv inverkan på de fasta investeringarna.

Lageravvecklingen fortsatte under 1983 i ungefär samma takt. Särskilt blev neddragningen i industrins lager betydande. Trots att lageravvecklingen inom industrin pågått sedan början av 1981 låg lagerstockarna enligt företagets bedömning fortfarande på en för hög nivå. Produktionsnivån justerades därför inte upp i takt med leveranserna. Sammantaget drog lagerinvesteringarna i ekonomin som helhet ned tillväxttakten i BNP något.

Importen av varor och tjänster, som ökat kraftigt i volym under 1982, låg kvar på ungefär oförändrad nivå under 1983. Varuimporten steg emellertid mer än vad som kunde förväntas mot bakgrund av devalveringen och den svaga inhemska efterfrågan. Volymuppgången blev 1 % under 1983. En förklaring till den förhållandevis starka importefterfrågan var dels att

exporten ökade starkt dels att det i den totala efterfrågan skedde en förskjutning mot en större andel importintensiva områden. Det faktum att importpriserna inte steg i den utsträckning som kunde förväntas med hänsyn till devalveringens storlek, torde vidare ha lett till att inhemsk importkonkurrerande industri inte heller under 1983 kunde återta marknadsandelar på hemmamarknaden i beräknad omfattning.

Produktion och priser

Tillväxten i den totala produktionen följdes av en svag stegring av sysselsättningen, men den var inte tillräcklig för att förhindra att arbetslösheten ökade ytterligare något jämfört med föregående år. Samtidigt ökade de arbetsmarknadspolitiska insatserna i form av beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning.

Genomslaget av devalveringen på den inhemska konsumentprisnivån blev under året mindre än väntat. Årsgenomsnittet för konsumentprisindex steg med 9,0 % mellan 1982 och 1983, ett par procentenheter lägre än enligt bedömningarna vid årets ingång. Den genomsnittliga prisstegringstakten blev därmed endast obetydligt högre än 1982. Prisstegringstakten under 1983 drogs emellertid upp genom höjningar i mervärdeskatten och andra indirekta skatter vid årets början. Stegringstakten i årsgenomsnittet för nettoprisindex, dvs konsumentpriserna rensade från indirekta skatter och subventioner, sjönk därför mellan åren.

Bytesbalansen

Utvecklingen i export och import av varor ledde till ett överskott i handelsbalansen på 11 miljarder kr 1983. Detta var en förbättring med 17 miljarder kr jämfört med föregående år. Effekten av en ökad exportvolym var något större, ca 19 miljarder kr, men totaleffekten drogs ner av den försämring i bytesförhållandet som normalt följer efter den devalvering.

Tjänstebalansen fortsatte att försvagas främst till följd av ökande räntebetalningar. En förbättring i resevalutanettot verkade i motsatt riktning. Den förstärkning i konkurrenskraften på turistområdet, som uppnåddes genom devalveringarna 1981 och 1982, bidrog till att underskottet i denna post sjönk med 2,5 miljarder kr mellan åren 1981 och 1983. Detta utgör ett markant brott i den tidigare trenden av ständigt ökande underskott.

Sammantaget skedde 1983 en mycket kraftig minskning i underskottet i bytesbalansen, från 22 miljarder kr till 6 miljarder. Uttryckt i procent av BNP minskade underskottet från ca 3 1/2 % till knappt 1 %.

Politikens huvuddrag

Utvecklingen under 1983 blev, som framgått, i flera avseenden – bl a vad gäller priser och bytesbalans – gynnsammare än väntat. Detta innebär emellertid inte att förutsättningarna för kreditpolitikens uppläggning förändrades på något avgörande sätt. Underskottet i statens budget var stort och valutautflödet blev genom ett inte obetydligt privat kapitalutflöde också stort trots den kraftiga minskningen i bytesbalansunderskottet.

Nödvändigheten att begränsa budgetunderskottens likviditetsskapande effekt var styrande för kreditpolitikens utformning även under 1983. Ansträngningarna att finna vägar för att finansiera budgetunderskottet på ett

likviditetsindragande sätt, dvs utanför banksystemet, stod därvid i förgrunden.

Möjligheten till traditionell statsupplåning i kreditinstituten utanför banksystemet, dvs hos AP-fonden och försäkringsbolagen, har inte på långt när motsvarat statens upplåningsbehov. Samtidigt framstår en fortsatt statsupplåning i bankerna som olämplig. Därför har nya vägar fått sökas. Ett nytt låneinstrument, statsskuldväxeln, introducerades sommaren 1982 och i oktober 1983 emitterades för första gången s k riksobligationer. Avsikten med dessa instrument är att attrahera placerare utanför banksystemet. För att nå detta syfte måste staten erbjuda en mer attraktiv ränta på dessa statspapper än på prioriterade statslån.

För att förhindra en ytterligare likviditetspåspädning via en kreditexpansion pålades banker och andra finansinstitut en viss återhållsamhet i sin utlåning under året. För finansbolagen gällde ett lagstadgat utlåningstak. Bankernas utlåning styrdes fram till hösten av en kombination av rekommendationer och likviditetskrav. Då likviditetskraven under senare år visat sig allt svårare att hantera som styrinstrument beslöt riksbanken i september att avskaffa kraven. Avskaffandet medförde inga ändringar i riktlinjerna för bankernas utlåning.

Uppläggningsen av statsupplåningen och kreditpolitiken i övrigt för att begränsa de inhemska likviditetstillskotten syftade också till att förhindra ett alltför omfattande valutautflöde. Rådande höga likviditet inom företagssektorn i kombination med en svag investeringsaktivitet medförde att företagens kreditefterfrågan var låg och företagens intresse för utlandsupplåning därför begränsat. Erfarenheterna av de senaste årens kursutveckling har framförallt skapat en obehågenhet att uppta nya långa utlandslån. För att motverka valutautflödet hölls den allmänna räntenivån fortsatt på en högre nivå än omvärldens. Penningmarknadsräntorna anpassades dessutom fortlöpande för att stabilisera rörelserna i valutautflödet.

Som framgått har under en tid en förändring skett i fråga om penningpolitikens medel. Mest påtagligt är att räntor i lägre grad än tidigare styrs administrativt, att likviditetskraven avskaffats och att statliga låneinstrument av typen statsskuldväxlar och riksobligationer kommit till användning. I dessa instrument gör riksbanken operationer för att påverka räntan och likviditeten på marknaden.

Denna utveckling har ägt rum under ett skede då de internationella räntorna och den inhemska inflationen ej utövat någon allvarlig press uppåt på den svenska räntenivån. Användningen av en mer ränteinriktad penningpolitik – av stor betydelse i ett läge med ett omfattande statligt budgetunderskott – har därför kunnat ske utan större utslag på olika räntor och utan mer påtagligt tryck uppåt på den allmänna räntenivån i vårt land.

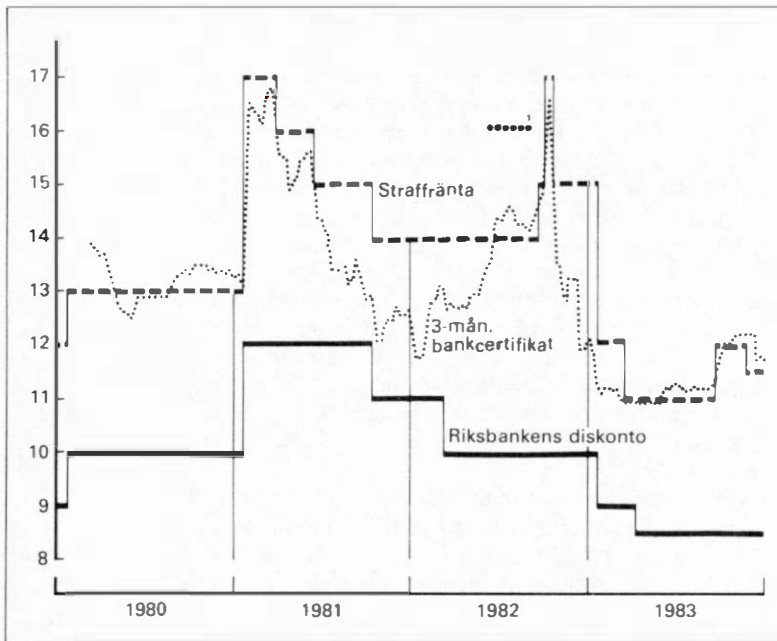
Räntepolitiken

Diskonto och penningmarknadsräntor

Obalanserna i den svenska ekonomin medför att de inhemska räntorna måste anpassas till den internationella utvecklingen. Ett mönster har utvecklats där diskontot anpassats till mer långsiktiga trender i utländska räntor och inhemskt konjunkturläge. Straffräntan i kombination med ändrade kassakrav har använts för de kortsiktiga anpassningar av räntorna på penningmarknaden som valutasituationen krävt.

Devalveringen av kronan den 8 oktober 1982 åtföljdes av ett kraftigt

Diagram 1. Penningmarknadsräntor och riksbankens diskonto

¹ Straffränta, inkl den extra avgift som under perioden 1982.06.17–1982.09.09 togs ut av banker, som under minst sex dagar hade straffräntebelagd upplåning i riksbanken.

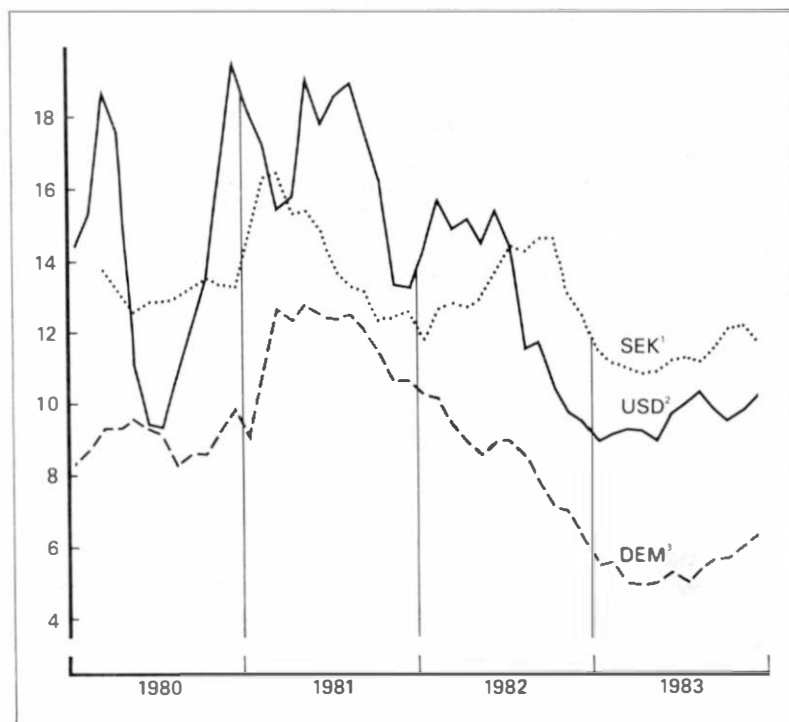
valutainflöde. Det möjliggjorde en sänkning av straffräntan strax efter devalveringen från 17 till 15 %, följt av ett fall i penningmarknadsräntorna. (Diagram 1.) Ränteläget internationellt hade då under en längre period varit fallande. (Diagram 2.)

Räntorna sänktes ytterligare efterhand. Kassakraven för bankerna hade nedjusterats i december 1982 från 5 till 2 % och sänktes ytterligare i mars 1983 till 1 %. Straffräntan togs ned i två steg – i januari från 15 till 12 % och i mars till 11 %, motsvarande 11,7 % i effektiv ränta på årsbasis. Diskontot sänktes i januari samtidigt med straffräntan, från 10 till 9 %. Ett fortsatt räntefall i Västeuropa skapade utrymme för ytterligare en diskontosänkning i april till 8,5 %. Straffräntan hölls då oförändrad.

Den internationella räntenedgången stannade sedan av och förbyttes före halvårsskiftet i en viss uppgång med utvecklingen i USA som ledande. Också i Sverige avstannade räntesänkningarna under första halvåret. Statsskuldväxelräntan för 6-månadersväxlar låg på 11 % (effektiv årsränta 11,3 %) och bankcertifikaträntan låg på samma nivå. Under juni och juli steg de korta räntorna utomlands. Mot denna bakgrund justerades i mitten av juli räntan på statsskuldväxlar upp med 0,6 procentenheter till 11,6 % (effektiv årsränta 11,9 %).

Ett visst ökat valutautflöde med början i augusti föranledde riksbanken att höja straffräntan från 11 till 12 % i september. Straffräntehöjningen medförde en ytterligare höjning av räntenivån på penningmarknaden. När valutautflödet stannade av kunde straffräntan dras ned med 1/2 procentenhet till 11,5 % den 1 december.

Diagram 2. Penningmarknadsräntor i Sverige och utlandet

¹ 3-mån. bankcertifikatränta.

² Eurocurrency deposit rate, bindningstid tre månader.

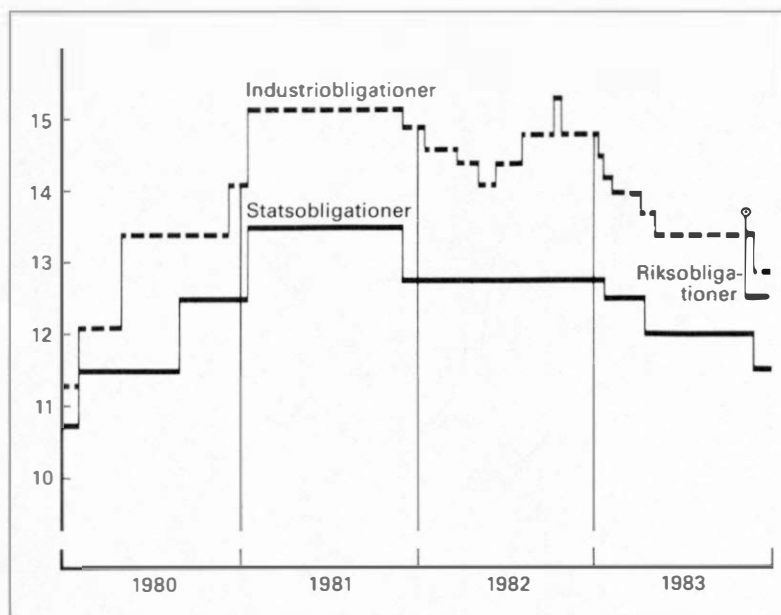
³ Eurocurrency deposit rate, bindningstid tre månader.

Bankernas in- och utlåningsräntor

Bankernas utlåningsräntor styrdes under perioden april 1980 – april 1983 genom tillämpning av ränteregleringen. Denna var utformad så att ett visst medeltal för räntorna på utlåningen i svenska kronor inte fick överskridas. Till att börja med var utrymmet olika för olika grupper av banker med hänsyn till utlåningsstrukturen. 1982 fick samtliga grupper samma utrymme. Medelräntan fick inte överskrida diskontot plus 4 procentenheter. I syfte att höja de korta räntorna för att dämpa ett pågående valutaflöde medgavs bankerna därutöver vid ett par tillfällen under 1982 att höja räntorna på checkräkningskrediter. När den senaste förordningen om ränteregleringen löpte ut i april 1983 valde riksbanken att ersätta regleringen med en rekommendation av samma innebörd. Den innefattade även ett påslag på checkräkningsräntan om 1 procentenhet. Räntetrenden hade då sedan en längre tid varit fallande och riksbanken ville i detta läge låta bankerna arbeta utan en formell reglering av utlåningsräntorna.

Räntorna för bankernas inlåning följde nedgången i riksbankens diskonto och justerades sålunda ner med 1,5 procentenheter under 1983.

Diagram 3. Kapitalmarknadsräntor

Industriobligationer;

15 års löptid. Effektiv ränta beräknad efter gällande basränta.

Statsobligationer:

10 års löptid. Emissionsränta.

Riksoobligationer:

5 års löptid. Effektiv ränta beräknad vid emissionstillfället.

Kapitalmarknadsräntor

Sedan några år har räntesättningen på kapitalmarknaden blivit alltmer marknadsbestämd, med undantag för de prioriterade stats- och bostadslånen. Det första steget togs i april 1980, då marknadsparterna gavs frihet att bestämma villkoren för industriobligationslån. Det ledde till en stegring av räntan på industrilånen med ca 1 procentenhet. För försäkringsbolagen avskaffades ränteregleringen från ingången av 1982 med undantag för lån med indexkonstruktion. 1983 började även staten emittera obligationslån till marknadsränta, de s. k. riksoobligationerna. Vid den första emissionen sattes räntan ca 1,7 procentenheter över räntan på långfristiga prioriterade statsobligationer.

Räntorna för de prioriterade obligationerna, statens och bostadsinstitutens, nådde en toppnivå på 13,5 % i början av 1981 och sänktes i december samma år till 12,75. Först i januari 1983 skedde en ytterligare nedjustering och då till 12,50 %. I samband med diskontosänkningen i april justerades dessa räntor ned en halv procentenhet till 12 %. Den s. k. basräntan för industriobligationer,¹ som före devalveringen tillfälligt hade legat på 14,75 % sänktes i omgångar under våren 1983 och låg i maj på 13 %.

¹ Basräntan avser lån med bästa säkerhet, 15-årig löptid och räntestyrningsintervall på 2 1/2 år. Den utgör riktmärke för räntesättningen på industriobligationer.

När staten i oktober introducerade riksobligationen emitterades två lån med löptider på 3,5 respektive 5 år. Emissionsräntorna för dessa lån var 13,2 respektive 13,4 %. Lånen såldes till underkurs och den effektiva räntan låg vid emissionstillfället på 13,65 respektive 13,69 %.

Efter emissionen av riksobligationerna sjönk den effektiva räntan på dessa lån och i november följde även en nedgång i basräntan för industriobligationer. I detta läge, med dämpande inflationsförväntningar, bedömde riksbanken det som angeläget att även sänka räntan för de prioriterade lånen. Den 1 december beslöt riksbanken att sänka denna ränta från 12 till 11,5 % och Riksgäldskontoret emitterade ett statslån till den nya lägre räntesatsen. Industriobligationsräntan (basräntan) sänktes vid detta tillfälle med ytterligare 1/4 procentenhet till 12,5 %, motsvarande en effektiv årsränta på 12,9 %.

Efter sänkningen av den prioriterade räntan emitterades två riksobligationslån med 5 och 7 års löptid utan räntejusteringsklausul. Emissionsräntan på dessa lån låg på 12,5 respektive 12,75 %, dvs. under den effektiva räntan för industriobligationslån, trots längre räntebindningstid.

Statsskuldpolitiken

Statens budgetunderskott fortsatte att stiga 1983 och ansträngningarna att finansiera underskotten på marknaden utanför bankerna var ett huvudelement i kreditpolitiken.

Genom placeringsplikt för försäkringsbolagen och placeringsrekommendationer för Allmänna Pensionsfonden har en stor del av deras resurser kunnat tas i anspråk för placeringar i statspapper. Möjligheterna att framtvinga en ökad finansiering på den institutionella marknaden har nått en gräns som knappast kan höjas i någon avsevärd grad. En omfattande statsupplåning i bankerna framstår som olämplig och även om placeringskraven för försäkringsbolagen och AP-fonden skulle skärpas ytterligare vore deras kapacitetstillväxt inte på långt när tillräcklig för att möjliggöra en ur likviditetssynpunkt acceptabel finansiering av budgetunderskotten. Det har därför blivit alltmer uppenbart att en ökning av budgetunderskottets finansiering utanför banksystemet förutsätter att även andra källor utnyttjas.

En ökad upplåning utanför den institutionella sektorn kräver emellertid att staten erbjuder marknadsmässiga lånevillkor. Vad gäller upplåningen från hushållen har staten också möjligheter att erbjuda förmånliga skatteregler, såsom för närvarande är fallet med spar- och premieobligationslånen. I december 1983 fattade riksdagen beslut om det s. k. allemanssparandet, som när det införs 1984 kan förväntas ge ett icke obetydligt bidrag till statens upplåning från hushållen.

Tidigare har nämnts att statsskuldväxlar och riksobligationer kommit till användning i finansieringen av budgetunderskottet. Statsskuldväxlar emitterades ursprungligen med endast 6 och 12 månaders löptid. Fr. o. m. början av 1983 emitterades även 18-månadersväxlar och från hösten 1983 24-månadersväxlar. Vid årets slut hade utanför bankerna placerats 32,7 miljarder kr. i statsskuldväxlar. Ett år tidigare var motsvarande siffra 27,6 miljarder kr. Nettoplaceringen av statsskuldväxlar på marknaden utanför bankerna uppgick således till 5,1 miljarder kr. De första två lånen av riksobligationer inbringade efter nedskärning av de tecknade beloppen sammanlagt 19 miljarder kr. För de två lånen i december var

Tabell 1. Statens inhemska upplåning

Fördelning på kort- och långfristig upplåning. Mkr

	1981	1982	1983
Skattkamarväxlar, etc	- 728	- 904	- 29 429
Statsskuldväxlar	-	37 810	20 491
Korta obligationer	27 676	- 13 501	10 224
Långa obligationer	25 570	26 925	18 199
Riksoptioner	-	-	25 000
Premieobligationer	300	1 700	4 825
Sparobligationer	3 657	4 148	4 378
Övrigt ¹	193	5 144	3 623
Summa	56 668	61 322	57 311

¹ Lån från statsinstitutioner, fonder m. m.

emissionsbeloppet begränsat till 6 miljarder kr., hälften på vardera lånet. Nettoplaceringen av riksoptioner på marknaden utanför bankerna uppgick till nära 18 miljarder kr; riksbanken och bankerna skaffade sig ett visst handelslager av dessa obligationer.

Under 1983 förvärvade bankerna också statsskuldväxlar, ca 6 miljarder kr., för att ha ett tillfredsställande handelslager. Innehavet av statsoptioner ökade samtidigt medan innehavet av övriga statspapper sjönk. Riksbankens totala innehav av statspapper minskade under året med nära 15 miljarder kr. Statens upplåning på svensk marknad skedde således under 1983 väsentligen på marknaden utanför bankerna.

Statens upplåning utomlands 1983 blev på transaktionsbasis 19,4 miljarder kr mot 17,5 miljarder 1982. Vid slutet av året uppgick den statliga utlandsskulden beräknad till rådande marknadskurser till 126 miljarder kr.

Kapitalmarknaden

Allmänna Pensionsfondens placeringskapacitet har under senare år stagnerat till följd av kraftigt stigande pensionsutbetalningar och en långsammare tillväxt av avgifterna. Under 1983 var pensionsutbetalningarna större än influtna avgifter. Genom en höjd medelförräntning ökade däremot ränteinkomsterna kraftigt, trots att räntenivån på kapitalmarknaden blev lägre 1983 än 1982. Genom den allmänna förkortningen av räntebindningstider och löptider som skett på kapitalmarknaden har fonden nämligen fått räntorna uppjusterade på en relativt stor del av sina placeringar och kunnat göra nyplaceringar till högre räntor.

På samma sätt som tidigare styrdes fondens placeringar till den prioriterade sektorn genom överenskommelse med riksbanken. Denna innebar att 73 % av nettoplaceringarna 1983, exklusive fondens refinansiering av bankernas återlån, skulle ske i prioriterade obligationer. Under loppet av året skedde icke obetydliga svängningar i fondens placeringar och likviditet.

Fondens refinansiering av återlån minskade jämfört med 1982. Återbetalningarna var större än nyutlåningen varför den utestående stocken refinansieringslån minskade.

Försäkringsbolagens placeringar har i motsats till AP-fonden ökat kraftigt

under senare år och blev 1982 för första gången något större än pensionsfondens, ca 2 miljarder kr. År 1983 då AP-fondens placeringar uppgick till 18 miljarder beräknas differenserna ha ytterligare ökat. Den snabba tillväxten av försäkringsbolagens placeringskapacitet sammanhänger bl. a. med kraftigt ökade nyteckningar av pensionsförsäkringar. Av samma skäl som för AP-fonden har även förräntningen blivit högre.

För försäkringsbolagen tillämpades under 1983 något ändrade placeringsregler som i sak innebar något strängare krav än 1982 trots en sänkning av kvoterna med ett par procentenheter; 73 % av livbolagens och 62 % av sakkolagens nettoplaceringar skulle avse prioriterade placeringar. Särskilda placeringskvoter om 28 respektive 23 % tillämpades för att säkra tillförseln av långfristiga lån till bostadssektorn.

Under första delen av året låg bolagens placeringskvoter avsevärt under den för året som helhet föreskrivna nivån men de ökade efterhand och försäkringsbolagen kunde vid slutet av året uppfylla placeringskraven.

Riksbanken hemställde under hösten 1983 hos regeringen om förlängning av förordnandet om placeringsplikt för försäkringsbolag. Sedan detta godkänts fattade riksbanken den 15 december beslut om att samma krav som gällde för 1983 skulle fortsätta att gälla för 1984.

Mellanhandsinstitutet och obligationsmarknaden. Samtliga grupper av mellanhandsinstitut ökade under året sin kreditgivning jämfört med 1982. Bostadsinstitutens upplåning på obligationsmarknaden för finansiering av prioriterade projekt ökade; den nedgång i bostadsbyggandet som ägt rum har motvägts av en uppgång i kostnaderna. Även den oprioriterade fastighetsfinansieringen inom av riksbanken angivna ramar ökade. Ramkonstruktionen medger ökat utlåningsutrymme beroende på i vilken omfattning instituten anskaffar medel utanför den organiserade marknaden. Liksom 1982 skedde större delen av institutens upplåning 1983 utanför denna marknad.

Kommunernas ökade kreditbehov täcktes i ökad utsträckning genom upplåning i kommuninstitutet. Utlåningen från Svensk Exportkredit som expanderat mycket kraftigt under senare år sjönk 1983. Utlåningen från detta institut utgörs praktiskt taget helt av statligt stödd kreditgivning som refinansieras utomlands. Dessa lån blev under 1983 mindre attraktiva till följd av höjningen av den s. k. consensusräntan som i stort anger den nivå över vilken räntekostnaderna subventioneras. Övriga företagsinstitut ökade sin utlåning 1983.

Företagens upplåning genom emission av egna obligationer ökade jämfört med 1982. Genom att amorteringarna ökade kraftigt 1983 blev dock nettoupplåningen lägre än 1982. Företagens kapitalanskaffning genom aktieemissioner uppgick liksom 1982 till stora belopp. Medan emissionerna 1982 praktiskt taget uteslutande ägde rum på inhemsk marknad företogs under 1983 omkring hälften på utländsk marknad.

I juni 1983 informerade riksbanken banker och fondkommisionsbolag att emissionskontrollen skulle tillämpas mindre restriktivt. Det skulle fortfarande krävas riksbankens tillstånd för obligations- och förlagslåneemissioner. Prövningen av enskilda företags skulle dock mildras i olika avseenden. Den regel, som föreskrev att 80 % av låntagarnas likvida tillgångar skulle vara placerade i bank eller i statspapper avvecklades. Denna regel syftade till att begränsa den "grå" kreditmarknaden. Kontrollen av finansbolagens utlåning och framväxten av en reguljär penningmarknad motiverade dess upphävande. Kravet på utlandsupplåning, som en förutsättning för att få

tillgång till den svenska obligationsmarknaden, avskaffades för de flesta låntagare. Mot bakgrund av den generellt sett mycket låga kreditefterfrågan hade denna regel inte längre någon stimulerande effekt på utlandsupplåningen.

Bankerna

Riksbankens styrning av utlåningen

Sedan mitten av 1970-talet har styrningen av bankutlåningen skett med användning av likviditetskrav och riktlinjer för den utlåning som kan medges. Effektiviteten i likviditetskvotssystemet började dock efter hand försvagas genom den kraftiga likviditetsökning som budgetunderskotten gav upphov till. En omedelbar anledning till att likviditetskraven under våren 1982 ej fungerade som styrmedel för utlåningen var att den övre legala gränsen 50 % då överskreds av ett antal storbanker. Därigenom kom i praktiken enbart den av riksbanken lämnade utlåningsrekommendationen att bli vägledande för utlåningen. Under fjärde kvartalet 1982 användes variationer i kostnaderna för bankernas upplåning i riksbanken som styrmedel för utlåningen.

Sedan riksdagen i december 1982 ändrat den övre gränsen för likviditetskrav till 55 % kunde riksbanken återgå till att använda likviditetskrav som styrinstrument. Tonvikten lades emellertid på den utlåningsrekommendation som samtidigt lämnades. Denna styrmetod tillämpades fram till september 1983 då riksbanken beslutade att avskaffa likviditetskraven och styra utlåningen enbart med en rekommendation.

En förutsättning för att likviditetskraven kunde avskaffas var att bankerna skulle följa den ovan nämnda utlåningsrekommendationen. En annan var att bankerna skulle fullgöra sina tidigare gjorda åtaganden om köp av bostadsobligationer.

Huvudmotivet till att riksbanken beslutade att avskaffa likviditetskraven var de konsekvenser som följde av statens ansträngningar att öka sin upplåning utanför banksystemet. Denna upplåning och den samtidiga tillämpningen av likviditetskvoter skärpte konkurrensen om företagens, hushållens och kommunernas likvida medel. Bankernas uppgift att sälja de nya statspapperen på marknaden gav dem därvid en dubbelroll som kunde vara svår att praktisera.

Den utlåningsrekommendation som tillämpades 1983 angav att ökningen i bankernas utlåning skulle begränsas till 15 % jämfört med 1981. Ökningen skulle beräknas på medeltalet av det utestående beloppet vid varje månadsskifte under respektive år. Definitionen på den utlåning som rekommendationen avsåg var densamma som gällt under fjärde kvartalet 1982, dvs. utlåning i svenska kronor exklusive prioriterade byggnadskrediter (den s. k. övrigutlåningen), fordran på finansbolag i svenska kronor samt fordran på utländska banker i svenska kronor för finansiering av svensk export och import. De två sistnämnda fordringarna inkluderades för att i möjligaste mån förhindra en överflyttning av långivningen från att ske direkt från bankerna till att kanaliseras över dessa institut.

Motivet till att riksbanken valde att beräkna ökningstakten med utgångspunkt från 1981 var att utvecklingen då var likartad för de olika bankerna. Under större delen av 1982 var däremot utlåningstillväxten kraftig och låg över riksbankens rekommendationer. Dessutom varierade

utlåningen mellan olika banker och bankgrupper. Skulle 1982 ha valts till bas hade de banker som de ej uppfyllde riksbankens utlåningsrekommendation premierats.

Utlåningstillväxten

Utlåningens ökningstakt för samtliga bankgrupper låg under större delen av 1983 över den av riksbanken rekommenderade. En högre ökningstakt under någon eller några månader kunde emellertid kompenseras med lägre ökningstakt under andra månader. I början av året var ökningstakten hög – för vissa banker över 30 % jämfört med 1981 – för att sedan kraftigt avta mot slutet av året.

Den genomsnittliga ökningstakten över 24 månader låg för 1983 som helhet för affärsbankerna på 15,2 %, för större sparbanker på 18,5 % och för föreningsbanker på 16,6 %, allt jämfört med 1981. För samtliga banker innebar detta en genomsnittlig ökningstakt på 16,3 %.

Övrigutlåningen i svenska kronor uppgick under 1983 till 16,4 miljarder kr. mot 11,7 miljarder kr. 1982. Under senare år har en övervägande del av kreditgivningen skett till hushållen. Under tvåårsperioden t. o. m. september 1983 – den senaste för vilken uppgifter föreligger om låntagarkategorier – avsåg närmare två tredjedelar av nettokreditgivningen lån till hushållen.

Lånestocken för den övrigutlåning som företas i utländsk valuta, växte i lägre takt under 1983 än under året före, 10,7 miljarder mot 20,2 miljarder kr. 1982. Värdeförändringen i utestående lån omräknat till svenska kronor var emellertid osedvanligt stor under 1982 till följd av devalveringen i oktober det året. På transaktionsbasis, dvs. efter justering för värdeförändring av utestående lån, beräknas övrigutlåningen i utländsk valuta ha uppgått till ca 9,4 miljarder kr. under 1982 medan den under 1983 kan beräknas till ca 9 miljarder kr.

Utlåningsrekommendationen för 1984

Den 15 december 1983 fastställde riksbanken riktlinjerna för bankernas utlåning 1984. Realiter innebär dessa att bankernas utlåning i svenska kronor, med undantag för prioriterade byggnadskrediter, inte bör öka med mer än ca 4 % under 1984. Detta utgör en åtstramning jämfört med 1983.

Rekommendationen till bankerna är tekniskt utformad så att medeltalet av det utestående beloppet vid månadsskiftena 1984 bör öka med högst 20 % jämfört med motsvarande värden 1981. Basåret är alltså detsamma som gällde för rekommendationen 1983. De banker som inte följde riksbankens rekommendationer 1983 har ett mindre utrymme till förfogande 1984 än de fem procentenheter varmed taket höjdes. Rekommendationen bör inte medföra några svårigheter för företagen att erhålla erforderliga lån. Den totala utlåningen tillåts visserligen växa endast i begränsad omfattning, men som nämnts gick större delen av bankutlåningen under de närmast föregående åren till hushållen, varför det finns ett betydande utrymme för omfördelning av krediterna till förmån för större andel lån till företag.

Finansbolagen

Sedan 1981 har finansbolagens utlåning i växlande grad styrts med användande av utlåningsreglering. 1983 var denna mer heltäckande än under 1982 då enbart kontokortskrediter reglerades. Eftersom bankernas kreditexpansion begränsades under 1983 ville riksbanken i möjligaste mån förhindra att långivning överflyttades till finansbolagen. Regleringen omfattade därför samtliga finansbolag. Den utformades så att finansbolagens utestående beviljade krediter, leasingverksamhet undantagen, vid utgången av 1983 ej fick överstiga motsvarande belopp vid utgången 1982 med mer än 8 %. Räknat från årets början t. o. m. september uppgick ökningstakten till 7,3 %.

Förordnandet om utlåningsreglering för finansbolag löpte ut med utgången av 1983. Riksbanken hade under hösten hemställt om förnyat förordnande för 1984. Sedan detta erhållits utfärdade riksbanken nya tillämpningsföreskrifter den 15 december.

Det utestående beloppet beviljade krediter i svenska kronor till allmänheten, mätt som medelvärde av ställningsuppgifterna ultimo mars, juni, september och december får under 1984 ej överstiga motsvarande medelvärde 1983 med mer än 4 %. Den genomsnittliga ökningen för disponerade krediter beräknad på samma sätt får ej överstiga 5 %. Tecknade leasingkontrakt i svenska kronor får under 1984 uppgå till högst 80 % av kontrakt tecknade under 1983.

De nya föreskrifterna innebar en väsentlig skärpning jämfört med 1983, eftersom både beviljade och disponerade krediter i svenska kronor samt tecknade leasingkontrakt i svenska kronor omfattas av regleringen.

Valutaflöde och kapitalrörelser

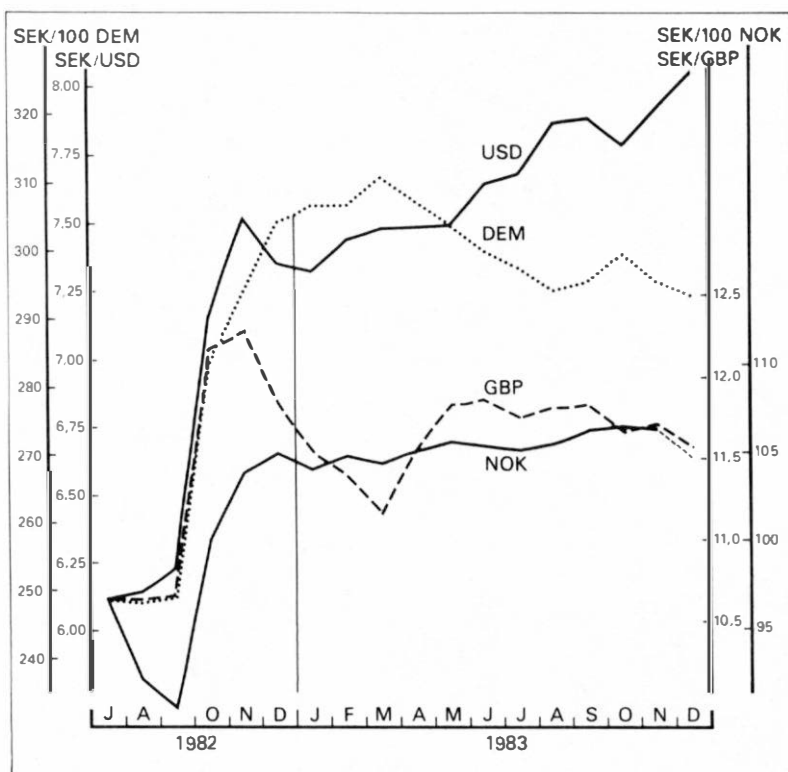
Den svenska valutapolitiken innebär att kronans kurs skall hållas oförändrad gentemot en index baserad på en vägd korg av valutor. Inbördes variationer i kurserna mellan de i korgen ingående valutorna kan vara betydande. Kronans kurs måste då anpassas så att dessa kursändringar i stort balanseras varandra. Oftast rör sig kronkursen för USD och DEM, de tyngst vägande valutorna i korgen, i sinsemellan motsatta riktningar. Den kraftiga uppgången i dollarn, som var det mest framträdande draget i utvecklingen på valutamarknaden under 1983, medförde sålunda att USD steg med 10 % gentemot kronan medan DEM sjönk med 5 %.

Eftersom endast små variationer kring valutakursindexens riktvärde tillåts måste större obalanser på valutamarknaden mötas med interventioner från riksbankens sida. Det är sålunda snarare omfattningen av interventionerna än utslagen på valutakursindex som anger hur stort trycket på kronan varit under en viss period.

Interventionsbehovet bestäms av det valutaflöde¹ som den privata och kommunala sektorns nettotransaktioner med omvärlden ger upphov till. Under en följd av år har underskotten i bytesbalansen varit stora samtidigt som dessa endast i begränsad omfattning balanserats av överskott i den privata kapitalbalansen. För 1983 uppvisade den privata kapitalbalansen t. o. m. underskott. Statens upplåning utomlands fick därför, trots

¹ Valutaflödet definieras som valutareservens transaktionsförändring minus statens och riksbankens nettoupplåning utomlands och minus tilldelning av SDR.

Diagram 4. Vissa valutors kursutveckling gentemot svenska kronan

förbättringen av bytesbalansen, hållas på en hög nivå för att täcka det efterfrågeöverskott på utländska valutor som rådde på valutamarknaden. Upplånade medel tillfördes riksbanken som via sina interventioner slussade dessa vidare till marknaden.

Valutautflödet under 1983 uppgick till 13,6 miljarder kr., jämfört med 17 miljarder kr. 1982 (Tabell 2). Den kraftiga reduktionen av bytesbalansunderskottet motverkades som nämnts av att den privata kapitalbalansen svängde från ett överskott på 5,3 miljarder kr 1982 till ett underskott på ca 7 1/2 miljarder 1983. Statens upplåning utomlands inte bara täckte valutautflödet utan de upplånade medlen användes också för en uppbyggnad av valutaserven.

Den privata sektorns *långfristiga* upplåningstransaktioner ledde totalt sett till ett svagt inflöde av kapital, betydligt lägre än föregående år. Däri är då inräknat den upplåning som Svensk Exportkredit företar med statlig subventionering. Om man enbart beaktar de lån som upptas på basis av marknadsmässiga förutsättningar blir bilden en annan. Företagen amorterade eller återbetalade under 1983 sina långa lån i något större omfattning än de tog upp nya. Amorteringarna skulle ha varit större om inte valutaregleringen varit mycket restriktiv i sin behandling av förtida återbetalningar. Av den långa nyupplåning som förekom framkallades en stor del av de krav som riksbanken ställde på utlandsfinansiering av

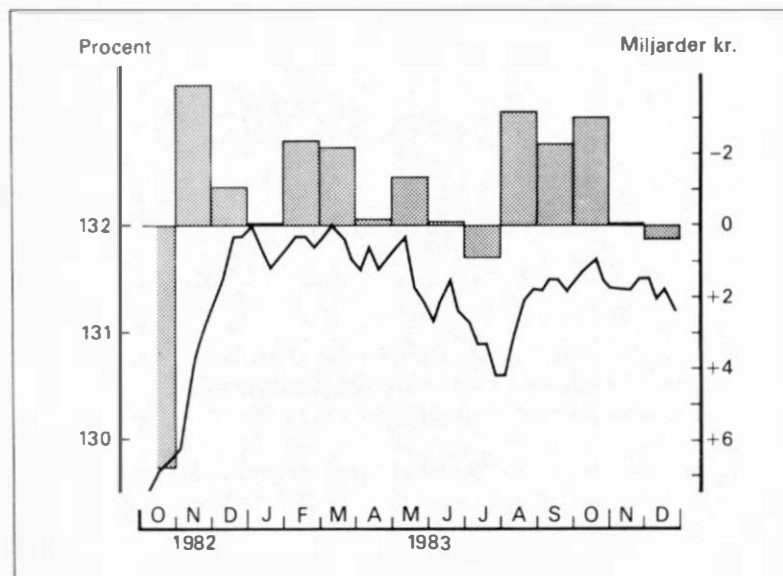
Tabell 2. Bytesbalans och valutaflöden

Miljarder kr.

	1981	1982	1983
A. Bytesbalans	- 14,2	- 22,2	- 6,2
B. Privata kapitaltransaktioner netto	7,5	5,3	- 7,4
Valutaflöde (A+B = C-D-E)	- 6,7	- 16,9	- 13,6
C. Valutareservens transaktionsförändring	1,1	0,3	5,1
D. Riksbankens övriga utlands- transaktioner	0,3	- 0,3	- 0,7
E. Statens upplåning, netto	7,5	17,5	19,4

Diagram 5. Valutaflöde samt riksbankens valutakursindex

Veckomedelvärde för index, summa per månad för valutaflödet (staplarna)

Anm. Valutaflödet (staplarna) avläses mot skalan till höger. Observera skalans indelning med positiva värden nedåt och negativa uppåt. Valutaflödet är definierat som valutareservens transaktionsförändring minus statens och riksbankens utlandsupplåning och minus tilldelningen av särskilda dragningsrätter.

direktinvesteringar. Under 1983 skedde denna finansiering för första gången också genom emission av aktier utomlands. Även i övrigt blev aktieförsäljningen till utlandet, som sköt fart under fjärde kvartalet 1982, av stor omfattning under 1983.

Valutaflödena varierade som vanligt kraftigt under året. (Diagram 5.) Detta berodde bl. a. på svängningar i handelsbalansen och en ojämn fördelning av räntebetalningar och privata amorteringar till utlandet.

Tabell 3. Penningmängden – påverkande faktorer

Nettobelopp, miljarder kr.

	1981	1982	1983
<i>Tillskott från</i>			
Staten	46,1	27,6	22,3
Statens utgiftsöverskott	66,0	81,5	83,1
Upplåning utanför bankerna i Sverige (ökning = -)	- 18,1	- 51,3	- 54,6
Realiserade valutaförluster	- 1,8	- 2,6	- 6,2
Riksbanken	- 2,6	- 5,3	- 2,4
Företagens konton (ökning = -)	1,5	0,3	0,6
Övriga transaktioner	- 4,1	- 5,6	- 3,0
Banker	8,2	22,4	25,0
Bostadsbyggnadskrediter	- 3,3	5,3	- 0,8
Övrig utlåning (Sv. kr.)	12,2	11,7	16,4
Hypoteksobligationer	5,7	5,7	8,1
Övrigt	- 6,4	- 0,3	1,3
Summa inhemskt tillskott	51,7	44,7	44,9
Nettoflöde gentemot utlandet	- 6,7	- 16,9	- 13,6
Bytesbalans	- 14,2	- 22,8	- 6,2
Privata kapitalrörelser	7,5	5,9	- 7,4
Total penningmängdökning	45,0	27,8	31,3
<i>I procent av penningmängden vid periodens början</i>			
Inhemskt tillskott	16,5	12,5	11,6
Nettoflöde gentemot utlandet	- 2,1	- 4,7	- 3,5
Total penningmängdökning	14,4	7,8	8,1

Förväntningar om förändringar i kursrelationen mellan utländska valutor kan också ha påverkat flödena.

Den ökning i valutautflödet som kunde noteras under hösten motverkades, som nämndes under avsnittet om räntepolitiken, genom en uppdragning i ränteläget inom landet. Mot slutet av året var valutaflödena åter i stort sett i balans.

Likviditetsutvecklingen

Likviditetstillväxten i ekonomin har alltsedan andra hälften av 1970-talet varit mycket kraftig och haft sin främsta grogrund i de ständigt växande budgetunderskotten. Underskottens likvidiserande effekt har begränsats genom ökad statlig upplåning utanför banksystemet. Av stor betydelse härvidlag var tillkomsten av statsskuldväxlarna i juli 1982 och riksobligationerna hösten 1983.

Från 1978 och fram till halvårsskiftet 1982 då statsskuldväxeln introducerades finansierades budgetunderskotten till större delen genom upplåning i banksystemet och i utlandet. De stora likviditetstillskotten från staten gjorde det nödvändigt att begränsa den andra viktiga inhemska likviditetsskapande källan nämligen bankutlåningen.

Fram till halvårsskiftet 1982 låg tillväxten i de inhemska likviditetstillskot-

Diagram 6. Penningmängden
12-månadersförändringar. Procent

ten på en mycket hög nivå. Genom de valutaflöden som förekom tillväxte penningmängden¹ i något lägre takt. Vid nyssnämnda tidpunkt nådde penningmängdstillväxten en högsta nivå på drygt 17 % (mätt över 12 månader). Under andra halvåret 1982 dämpades de inhemska likviditetstillskotten mycket kraftigt och penningmängdstillväxten var vid slutet av året nere i 7,8 %. Den främsta orsaken härtill var den kraftigt ökade statsupplåningen utanför banksystemet genom försäljningar av statsskuldväxlar men också att den tidigare under året snabbt expanderande bankutlåningen drogs ner.

De inhemska likviditetstillskotten såväl som valutaflödet blev av ungefär samma storleksordning 1983 som 1982. Under loppet av året ökade därigenom penningmängden i ungefär samma takt som 1982, dvs. ca 8 %. Den genomsnittliga ökningen blev dock lägre 1983 än 1982, 9,6 % mot 13,4 %.

¹ Penningmängden används som mått på likviditeten. Den definieras som allmänhetens innehav av sedlar och mynt, deras inestående medel i bank samt bankcertifikat.

Kredit- och valutapolitiska åtgärder 1983

4 januari

Riksbanksfullmäktige beslutade att med verkan fr. o. m. januari 1983 ändra ändra *likviditetskraven för bankerna* som ett led i strävan att under 1983 hålla tillbaka kreditgivningen. Stegringen i bankernas övrigutlåning i svenska kronor skulle under 1983 i genomsnitt inte få öka med mer än 15 % jämfört med 1981. Dessförinnan – i mitten av december 1982 – ändrade riksdagen lagen om kreditpolitiska medel så att det maximala likviditetskrav som kan åläggas bankerna höjdes från 50 till 55 %.

De nya likviditetskraven sattes till:

PKbanken	53 %	Skaraborgsbanken	41 %
SE-banken	55 %	Jämtlands Folkbank	41 %
Sv Handelsbanken	55 %	Bohusbanken	41 %
Götabanken	43 %	Sparbankernas Bank	55 %
Sundsvallsbanken	43 %	Föreningsbankernas Bank	55 %
Skånska banken	41 %		
Wermlandsbanken	41 %	Större sparbanker	38 %
Uplandsbanken	41 %	Mindre sparbanker	37 %
Östgötabanken	41 %	Föreningsbanker	38 %

Riksbanksfullmäktige beslutade samma dag att införa *utlåningstak för finansbolagen*. Finansbolagens beviljade krediter tilläts öka 8 % under 1983. Finansbolagens kreditgivning i form av leasing berördes dock ej av utlåningstaket.

10 januari

Efter överläggningar angående *bostadsbyggandets finansiering* 1983 mellan delegationen för bostadsfinansiering och bankerna – de privata affärsbankerna, PKbanken, sparbankerna och föreningsbankerna – förklarade sig bankerna villiga att svara för de byggnadskrediter som behövdes för statligt belånade nybyggnader och ombyggnader, inklusive energisparåtgärder, samt allmänna samlingslokaler som finansieras med statligt stöd. Bankerna förklarade sig härutöver villiga att medverka till att byggnadskrediter ställdes till förfogande även för bostadsbyggandet utan statliga lån och för tomträttsmark.

Ifråga om den slutliga finansieringen förklarade bankerna sig villiga att medverka till avlyft i färdiga fastigheter genom att under 1983 öka sitt nettoinnehav av bostadsobligationer med 5 750 mkr.

12 januari

Riksbanken meddelade ramar för bostadsinstitutens emissioner av *prioriterade bostadsobligationer* att gälla för 1983. Högsta medgivna belopp sattes enligt följande: Stadshypotekskassan 10 000, Spintab 6 000 och Bofab 6 000 mkr.

20 januari

Riksbanksfullmäktige beslutade att:

- med verkan från 21 januari sänka *diskontot* från 10 till 9 %,
- med verkan från 21 januari sänka *straffräntan* från 15 till 12 %,
- sänka *räntesatsen för prioriterade bostadsobligationer* från 12,75 till 12,50 %.

26 januari

Riksbanken informerade bankerna om skärpta villkor för utländska företags försäljning av aktier i Sverige.

I april 1982 beslutade riksbanksfullmäktige att tillåta försäljning av utländska aktier i Sverige i begränsad omfattning. Beslut om tillstånd skulle fattas på industripolitisk grund; företag med industriell verksamhet i Sverige eller som i övrigt betraktades vara av särskilt intresse för svenskt näringsliv skulle få introduceras på svensk aktiemarknad.

Mot bakgrund av bytesbalansens utveckling och storlek av dittills medgivna tillstånd, kompletterade nu riksbanksfullmäktige det tidigare beslutet. Även i fortsättningen skulle grunden för tillstånd vara industripolitisk. Krav ställdes dock på att engagemanget i eller samarbetet med svensk industri skulle vara väsentligt och det svenska industripolitiska intresset betydande.

2 februari

Riksbanken utfärdade rekommendationer för AP-fondens placeringar 1983. Liksom under tidigare år följde rekommendationerna de regler som enligt placeringsplikten föreskrivs för liv- och pensionsförsäkringsföretag. Under 1983 skulle sålunda 73 % av AP-fondens totala placeringar ~~avse~~ prioriterade placeringar och den särskilda bostadsobligationskvoten vara 28 %.

10 mars

Riksbanken beslutade att:

- med verkan fr. o. m. den 11 mars minska det belopp till vilket bank kan låna i riksbanken till diskontot från 75 till 25 % av bankens eget kapital,
- med verkan fr. o. m. 11 mars *sänka straffräntan* från diskontot plus 3 procentenheter till diskontot plus 2 procentenheter, dvs. från 12 till 11 %,
- med verkan fr. o. m. 14 mars *sänka kassakraven* för samtliga banker från 2 till 1 %.

Riksbanken beslutade också att ändra *likviditetskravets innehåll* så att bl. a. bankernas refinansiering i Allmänna pensionsfonden blev likviditetsgrundande. Ändringarna gällde fr. o. m. den 1 april 1983.

För att neutralisera effekten av ändringarna i kravets innehåll sänktes likviditetskravet fr. o. m. april för samtliga bankinstitut med undantag av Sparbankernas Bank och Föreningsbankernas Bank för vilka kravet hölls oförändrat.

De nya kraven blev:

PKbanken	48 %	Skaraborgsbanken	37 %
SE-banken	48 %	Jämtlands Folkbank	37 %
Sv Handelsbanken	48 %	Bohusbanken	37 %
Götabanken	39 %	Sparbankernas Bank	55 %
Sundsvallsbanken	37 %	Föreningsbankernas Bank	55 %
Skånska banken	37 %		
Wermlandsbanken	37 %	Större sparbanker	37 %
Uplandsbanken	37 %	Mindre sparbanker	36 %
Östgötabanken	37 %	Föreningsbanker	37 %

7 april

Riksbanken beslutade att:

- sänka *diskontot* från 9 till 8,5 % med verkan fr. o. m. 8 april,
- sänka räntesatsen för *prioriterade obligationer* från 12,5 till 12 %.

Straffräntan bibehölls oförändrad vid 11 %. Fr. o. m. den 8 april var således straffräntan lika med diskontot plus 2,5 procentenheter mot tidigare diskontot plus 2 procentenheter.

28 april

Riksbanken beslutade att inte hemställa hos regeringen om förlängning av förordnandet om *räntereglering för banker* som löpte ut den sista april 1983. Regleringen ersattes med en rekommendation av motsvarande innebörd.

25 maj

Valutastyrelsen beslutade att upphäva regeln att kommuner – utom de allra största – och kommunägda bolag inte tillåts *uppta finansiella lån i utländsk valuta direkt i utlandet eller hos svensk valutabank*.

2 juni

Riksbanksfullmäktige beslutade att mer verkan fr. o. m. 1 juli höja *likviditetskraven* med 2 procentenheter för de tre största affärsbankerna och med 1 procentenhet för övriga banker med undantag av Sparbankernas Bank och Föreningsbankernas Bank för vilka kravet hölls oförändrat.

De nya likviditetskraven sattes till:

PKbanken	50 %	Skaraborgsbanken	38 %
SE-banken	50 %	Jämtlands Folkbank	38 %
Sv Handelsbanken	50 %	Bohusbanken	38 %
Götabanken	40 %	Sparbankernas Bank	55 %
Sundsvallsbanken	38 %	Föreningsbankernas Bank	55 %
Skånska Banken	38 %	Större sparbanker	38 %
Wermlandsbanken	38 %	Mindre sparbanker	37 %
Uplandsbanken	38 %	Föreningsbanker	38 %
Östgötabanken	38 %		

Höjningen av likviditetskraven var en anpassning till likviditetstillväxten i banksystemet och innebar ingen ändring av kreditpolitikens inriktning.

16 juni

Riksbanken informerade banker och fondkommissionsbolag att emissionskontrollen skulle komma att tillämpas mindre restriktivt. Regler för s. k. penningmarknadslån fastställdes också.

Även i fortsättningen skulle riksbankens tillstånd krävas för *obligations- och förlagslåneemissioner* men prövningen av enskilda företag mildrades i följande avseenden:

- Krav på att företag skulle kunna uppvisa konkreta investeringsplaner skulle inte längre ställas.
- Kraven på låntagarens likviditetsplacering upphörde. Tidigare krävdes att 80 % av låntagarens likvida tillgångar skulle vara placerade i bank eller i statspapper.
- Kravet på utlandsupplåning som ett villkor för tillträde till den svenska obligationsmarknaden släpptes för de flesta låntagare.

Regler för *penningmarknadslån* specificerades också. Även för dessa lån skulle tillstånd från riksbanken krävas.

Utgivandet av penningmarknadslån baseras på ett avtal mellan emissionsinstitutet (banken/fondkommissionsbolaget) och låntagaren. Om avtalet har en giltighet på högst 6 månader, skulle riksbanken inte komma att göra någon prövning av den enskilda låntagaren. Önskas förlängning av avtalet efter det att 6-månadersperioden löpt ut krävs nytt tillstånd från riksbanken. Om parterna önskar teckna avtal som löper på längre perioder än 6 månader i taget skulle samma bedömning av den enskilda låntagaren tillämpas som i fråga om obligationslån.

De skuldbrev, varav penningmarknadslånen består, skulle få ha en löptid på högst 12 månader.

Riksbanken förbehöll sig emellertid rätten att reducera lånebeloppet liksom att avslå ansökan om penningmarknadslån.

22 september

Riksbanken beslutade att höja *straffräntan* från diskontot plus 2,5 procentenheter till diskontot plus 3,5 procentenheter, dvs. från 11 till 12 %.

Riksbanken beslutade också att avskaffa användningen av *likviditetskvor* för styrning av bankernas utlåning. I fortsättningen skulle styrningen ske enbart genom rekommendationer om högsta utlåningstakt för bankernas övrigutlåning i svenska kronor. Det förutsattes att bankerna uppfyllde kraven på köp av bostadsobligationer.

Samma dag hemställde riksbanken att regeringen skulle föreslå riksdagen att förlänga giltighetstiden för *lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel* att gälla till utgången av 1986. Vidare hemställdes hos regeringen om fortsatt förordnande om *allmän placeringsplikt och räntereglering för försäkringsföretag, utlåningsreglering för finansbolag och kassakrav för bankinstitut* under förutsättning att riksdagen beslutade att förlänga giltighetstiden för *lagen om kreditpolitiska medel*.

19 oktober

I en gemensam kommuniké meddelade Riksgäldskontoret och riksbanken att en ny typ av statsoptioner – *Svenska Statens Riksoptioner* – skulle börja emitteras av Riksgäldskontoret.

24 november

Riksbanken fastställde ramarna för 1984 för *bostadsinstitutens upplåning avseende oprioriterad utlåning*. För instituten sammantaget sattes ramen för upplåning i försäkringsbolagen, Allmänna pensionsfonden och bankerna till 3,3 miljarder kr.

Den fastställda ramen svarar i stort mot tidigare års s. k. basram. Skillnaden bestod däri att obligationer placerade utanför försäkringsbolagen, Allmänna pensionsfonden och bankerna inte längre skulle räknas in i ramen.

1 december

Riksbanken beslutade att

- sänka *straffräntan* från 12 till 11,5 %,
- sänka den *prioriterade obligationsräntan* från 12 till 11,5 %.

15 december

Riksbanken fastställde riktlinjerna för *bankernas och finansbolagens utlåning 1984*.

Bankernas utlåning i svenska kronor, med undantag av byggnadskrediter, bör under 1984 öka med högst 4 %. Riksbankens rekommendation till bankerna är tekniskt utformad så att utlåningen under 1984 bör öka med högst 20 % i jämförelse med 1981.

Reglerna för finansbolagens utlåning under 1984 har i sak ungefär samma innebörd som för bankerna. Finansbolagens utlåning får under 1984 öka med högst 5 % och de beviljade krediterna med högst 4 %. För 1983 hade gällt att finansbolagens beviljade krediter fick öka med högst 8 %. Under 1983 hade inte leasingverksamheten varit belagd med några restriktioner. För 1984 gäller vissa begränsningar vad gäller nya kontrakt även för leasing.

Riksbanken fastställde även riktlinjer för *försäkringsbolagens placeringar i stats- och bostadsobligationer 1984*.

För försäkringsföretagen bibehölls placeringskvoterna 1984 oförändrade jämfört med 1983. Detta innebär att 73 % av liv- och pensionsförsäkringsföretagens totala placeringsökning skall utgöras av placeringar i statsobligationer, bostadsobligationer samt i Allmänna Hypoteksbankens obligationer. För sakförsäkringsföretag är motsvarande andel 62 %.

Internationellt finansiellt samarbete

Den internationella skuldkrisen

Det internationella finansiella samarbetet under 1983 inriktades till betydande del på att söka bemästra den fortgående skuldkrisen. De samordnade finansiella räddningsaktioner som inletts redan 1982 för Argentina, Brasilien, Mexico och Jugoslavien fullföljdes. Därutöver genomfördes mindre omfattande stödinsatser för ett stort antal latinamerikanska länder samt traditionella skuldomförhandlingar för i första hand afrikanska u-länder. Sammanlagt har ett trettiotal länder under 1983 genomfört eller begärt omförhandling av utlandsskulden.

I de stora samordnade räddningsaktionerna ingick stöd från Internationella valutafonden (IMF), Internationella regleringsbanken (BIS), regeringarna i i-länderna samt de internationellt verksamma bankerna. Aktionerna baserades på de ekonomiska anpassningsprogram för låntagarländerna som fastställdes i anknytning till IMF:s långivning. BIS lämnade – med stöd av ett antal centralbanker i i-länderna, däribland riksbanken – s. k. överbrygningskrediter i väntan på att låntagarländerna skulle kunna utnyttja IMF:s resurser. Regeringarna bidrog i huvudsak med exportkreditgivning och genom att gå med på skuldomförhandling. Bankerna, slutligen, medverkade med åtaganden om nytulning, upprätthållande av viss kortfristig kreditgivning samt skuldomförhandling. IMF uppställde bankmedverkan som ett villkor för den egna långivningen vad gäller samtliga fyra ovan nämnda skuldländer.

Denna första fas av den internationella skuldkrisen kan sägas ha klarats av på ett i stort sett tillfredsställande sätt. Erforderlig finansiering har kunnat ordnas. Samtliga överbrygningskrediter från BIS har nu till fullo återbetalats. Skuldländerna har inletts nödvändig anpassning och har – främst genom drastiska importnedskärningar – starkt reducerat sina bytesbalansunderskott. Också i övrigt har anpassningsprogrammen i stora delar följts med undantag för Brasilien som efter kort tid tvingades ta upp förhandlingar med IMF om långtgående revideringar av programmet.

Denna relativt gynnsamma utveckling under 1983 betyder dock inte på något sätt att de grundläggande skuldproblemen har lösts. Tre centrala förutsättningar brukar anges för varaktiga framsteg på detta område, nämligen en klar återhämtning i världsekonomin, tillträde till i-landsmarknaderna för u-ländernas export och fortsatt tillräcklig finansiering. Utöver dessa allmänna förutsättningar är den framtida ränteutvecklingen av speciell betydelse. En internationell räntenedgång skulle ge en omedelbar förbättring av skuldländernas situation.

Den positiva förändring som inträffat under 1983 är att en ekonomisk återhämtning har inletts. I övrigt finns det knappast några tecken på sådana förändringar. Särskilt stor osäkerhet råder i fråga om den framtida bankutlåningen till skuldländerna. IMF har räknat med att bankutlåningen till u-länderna under 1983 behövde öka med ca 7 %. Fullständig statistik för 1983 föreligger ännu inte. Den s. k. spontana bankutlåningen, dvs. den som sker utöver mer eller mindre framtvingade insatser i finansiella räddningsaktioner, har emellertid ökat i mycket långsam takt under 1983. Det är därför osäkert om ens den av IMF angivna, relativt blygsamma ökningen faktiskt uppnåtts. En ytterligare osäkerhetsfaktor är hur skuldländerna kommer att klara en fortsatt hård ekonomisk anpassning. Hittills har de koncentrerat sina ansträngningar på att få till stånd en snabb

importneddragning. I nästa steg måste interna anpassningar genomföras som sannolikt blir betydligt mödosammare.

Förstärkning av IMF:s resurser och SDR-tilldelning

Förhandlingarna inom ramen för *den åttonde kvotöversynen* om en höjning av medlemsländernas insatser i IMF avslutades under 1983. Valutafondens styrelse godkände den 31 mars 1983 en resolution som innebar att medlemsinsatserna, kvoterna, höjdes från ca SDR 61 miljarder¹ till SDR 90 miljarder, motsvarande 47,5 %. För att kvothöjningen skulle träda i kraft fordrades dessutom att medlemmar med en sammanlagd kvotsumma uppgående till minst 70 % av den totala kvotsumman skulle samtycka till föreslagen höjning. Denna gräns uppnåddes den 30 november 1983, såsom föreskrivits i resolutionen. Vid denna tidpunkt hade länder med totalt 96 % av kvotsumman godtagit de för dem föreslagna kvoterna. Därefter gavs medlemsländerna möjlighet att under trettio dagar fullgöra inbetalningarna av de höjda insatsbeloppen. (Valutafondens direktion beslöt att förlänga perioden för enskilda medlemsländers godkännande av kvothöjningarna till den 31 januari 1984.) Av de ca SDR 29 miljarder som inflyter om samtliga länder godkänner och inbetalar sina höjda kvoter beräknas ca hälften bli användbara i fondens utlåningsverksamhet. Resten är svaga valutor som ej kan lånas ut.

Samtidigt med kvotöversynen har en revidering av *de generella lånearrangemangen, GAB*², skett. De föreslagna ändringarna av GAB hade den 26 december godkänts av samtliga de tio ursprungliga deltagarna. Schweiz, som i och med revideringen skall inträda som fullvärdig medlem i GAB, väntas lämna sitt godkännande under första kvartalet 1984. Revideringen av GAB består dels i en ökning av den totala kreditramen till SDR 17 miljarder, dels i att reglerna för aktivering av GAB utvidgas. Vid årsskiftet 1983/84 trädde dessutom ett särskilt låneavtal mellan Saudi Arabien och IMF i kraft. Enligt avtalet, som ingåtts i anknytning till GAB, åtar sig Saudi Arabien att låna ut upp till SDR 1,5 miljarder till IMF.

För Sveriges del behandlades såväl kvothöjningen som förslaget om ändringar i GAB i riksdagen den 23 november. Resultatet av riksdagsbehandlingen blev att riksbanken bemyndigades dels att erlagga erforderligt insatsbelopp för kvothöjningen, dels att biträda förslaget om revidering av GAB. Erforderliga kvotinbetalningar fullgjordes av riksbanken i december. Av höjningen inbetalades 75 % i svenska kronor och 25 % i SDR. Sveriges IMF-kvot har därmed höjts från SDR 675 miljoner till SDR 1 064,3 miljoner. Utlåningsåtagandet i GAB uppgår efter revideringen till SDR 382,5 miljoner.

Den kraftiga expansionen i IMF:s utlåning under 1982 och 1983 har medfört att fonden – utöver ovan redovisade resursförstärkningar – måste genomföra extraordinär upplåning från medlemsländerna för att täcka gjorda

¹ 1 SDR motsvarade den 30 december 1983 8,41 kronor.

² Kreditramarna inom GAB har hittills uppgått till totalt ca SDR 6,5 miljarder fördelat på tio deltagare (Sverige representeras av riksbanken). Dessutom har Schweiz ett s. k. parallellavtal. Hittills har gällt att GAB kan aktiveras när ett deltagarland önskar utnyttja valutafondens resurser och fonden behöver resursförstärkning för att förebygga eller motverka en försvagning av det internationella betalningssystemet. Förslaget till revidering av GAB innebär på denna punkt att aktivering skall kunna ske även vid fondkrediter till länder som inte är deltagare i GAB.

utlåningsåtaganden. En principöverenskommelse har träffats om ett lånearrangemang med ett antal av de finansiellt starkare medlemsländerna. Arrangemanget skall träda i kraft under första kvartalet 1984. Det totala lånebeloppet uppgår till SDR 6 miljarder, varav Saudi Arabien svarar för hälften. Huvuddelen av återstående SDR 3 miljarder utlånas av Internationella regleringsbanken, BIS, med stöd av ett antal centralbanker i i-länderna. Inte mindre än 19 centralbanker i i-länderna deltar i någon form i den särskilda utlåningen till IMF; det enda viktiga undantaget är den amerikanska centralbanken. Riksbankens garantiåtagande inom ramen för BIS-arrangemanget uppgår till SDR 80 miljoner.

Medlemsländerna i SDR-systemet har ej heller under 1983 kunnat enas om *tilldelningar av SDR* under den s k fjärde basperioden, som inleddes 1982.

Valutafondens löpande verksamhet

Under 1983 gjordes kreditåtaganden uppgående till SDR 11,3 miljarder (härav 4,0 miljarder under valutafondens ordinarie resurser) mot 6,5 miljarder under 1982. Utbetalningarna till medlemsländerna uppgick till SDR 12,6 miljarder – att jämföra med 1982 års utbetalningar om 7,4 miljarder. Återbetalningarna från medlemsländerna utgjorde SDR 2,0 miljarder under 1983 mot 1,8 miljarder 1982.

Utlåningsräntan för fondens ordinarie resurser bibehölls under 1983 oförändrad vid 6,6 %. Räntan för de upplånade, icke ordinära, resurserna är lika med upplåningskostnaden plus en mindre marginal.

IMFs kronbehållning och Sveriges nettoställning i IMF, vilken inräknas i valutareserven, framgår av Tabell 1.

Tabell 1 *IMFs kronbehållning, Sveriges nettoställning i IMF och SDR-innehav.*

Uppgifter vid slutet av respektive år. Miljoner SDR.

	Kronbehållning		Nettoställning ¹	SDR-innehav, belopp
	belopp	% av kvoten	belopp	
1980	511,7	76	193,9	174
1981	527,5	78	165,6	225
1982	531,8	79	143,2	233
1983	823,6	77	240,7	122

¹ Nettoställningen motsvarar summan av egentlig reservtranch (i reservtillgångar inbetalt insatskapital), särskild reservtranch (det belopp fonden netto disponerat av det i kronor inbetalda insatskapitalet) och långivning till IMF. Vid utgången av 1983 innefattade nettoställningen icke någon långivning till IMF.

Riksbankens innehav av SDR har under 1983 kraftigt reducerats. Inbetalningen av 25 % av kvothöjningen i SDR, försäljning av SDR till andra medlemsländer samt andra transaktioner har minskat SDR-behållningen med SDR 111 miljoner till 122 miljoner.

Antalet medlemsländer var vid årets slut 146, oförändrat från föregående år.

Världsbanksgruppen

I Världsbanksgruppen ingår Världsbanken (IBRD), Internationella utvecklingsfonden (IDA) och Internationella finansieringsbolaget (IFC). Omfattningen av gruppens finansieringsverksamhet framgår av Tabell 2.

Världsbanken får medel till sin utlåning huvudsakligen genom upplåning. Vid utgången av bankens budgetår 1982/83 uppgick den utestående upplåningen till drygt USD 39 miljarder. Enbart under detta budgetår lånade banken upp ca USD 10 miljarder till en genomsnittlig kostnad om 8,75 %.

I juli 1982 införde Världsbanken ett nytt system för fastställande av räntan på nyutlåningen. Systemet innebär att utlåningsräntan bestäms två gånger årligen på grundval av den genomsnittliga kostnaden för viss del av bankens upplåning med ett tillägg om 0,5 %. Utlåningsräntan fastställdes den 1 juli 1983 till 10,47 %. Den särskilda avgift ("front-end fee") som banken införde 1982 reducerades i mars 1983 till 0,25 %.

Tabell 2 Världsbanksgruppens långivning under budgetåren 1978/79–1982/83¹

Miljarder USD

	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83
<i>Utfästelser</i>					
IBRD	7,0	7,6	8,8	10,3	11,1
IDA	3,0	3,8	3,5	2,7	3,3
IFC	0,4	0,7	0,8	0,6	0,8
Summa	10,4	12,1	13,1	13,6	15,2
<i>Utbetalningar</i>					
IBRD	3,6	4,4	5,1	6,3	6,8
IDA	1,2	1,4	1,9	2,1	2,6
IFC	0,2	0,3	0,6	0,5	0,4
Summa	5,0	6,1	7,6	8,9	9,8

¹ Världsbanksgruppens budgetår löper 1 juli – 30 juni. För IFC ingår även bidrag till riskkapital.

Under 1983 har diskussioner inletts om ännu en höjning av Världsbankens kapital. Kapitalhöjningar har traditionellt genomförts parallellt med kvotökningar i IMF. Kapitalhöjningen i banken kommer sannolikt att ske i två steg, dvs först en selektiv höjning, uppgående till ett mindre belopp och därefter en mera omfattande allmän ökning. Vid ett möte med IMF:s och IBRD:s gemensamma utvecklingskommitté i september 1983 kunde flertalet medlemsländer ansluta sig till förslag om en selektiv höjning på ca USD 8 miljarder. Från amerikansk sida har man dock ej hittills varit beredd att godta en så stor selektiv kapitalökning.

IDAS kreditgivning, som går till u-länder med låg inkomst per capita, baseras så gott som helt på gåvobidrag från de ekonomiskt starka medlemsländerna. Enligt de ursprungliga planerna skulle en sjunde påfyllnad av IDAs resurser ha trätt i kraft den 1 juli 1983. På grund av att den största bidragsgivaren, USA, har utsträckt inbetalningarna till den sjätte påfyllnaden (IDA 6) över fyra i stället för tre år, som var fastställd avtalsperiod, har emellertid den sjunde påfyllnaden allvarligt försenats.

För budgetåret 1983/84 har överenskommelse träffats mellan övriga bidragsgivare om extrabidrag på närmare USD 2 miljarder för att så långt möjligt upprätthålla IDAs kreditgivningskapacitet. Sverige betalade under 1983 in ett extrabidrag om 500 miljoner kronor, vilket motsvarar en tredjedel av vår insats under IDA 6. Inbetalningen skedde liksom tidigare via skuldsedlar deponerade i riksbanken.

Förhandlingarna om den sjunde påfyllnaden har pågått i över ett år utan att en överenskommelse kunnat nås. Motsättningar föreligger i första hand mellan USA och övriga bidragsgivare om påfyllnadens storlek. Från amerikansk sida önskar man begränsa sitt årliga bidrag till USD 750 miljoner, vilket – med gjorda antaganden om fördelningen – skulle ge en total påfyllnad om USD 9 miljarder över en treårsperiod. Detta skall jämföras med avtalet om den sjätte påfyllnaden som innebar ett totalbelopp om USD 12 miljarder och med IDA-ledningens ursprungliga förslag om en sjunde påfyllnad uppgående till USD 16 miljarder. Kompromissförslag från övriga bidragsgivare om en påfyllnadsnivå motsvarande IDA 6 har avvisats från amerikansk sida.

Övrigt internationellt finansiellt samarbete

Till *Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB)* inbetalade Sverige under 1983 dels 3,2 miljoner kronor under den femte påfyllnaden av bankens grundkapital, det s k interregionala kapitalet, dels 25,4 miljoner kronor till fonden för särskild verksamhet. Inbetalningarna skedde i form av skuldsedlar.

Under året inträdde Sverige som medlem i *Afrikanska utvecklingsbanken*. En första delbetalning av insatskapitalet gjordes i form av en skuldsedel, som uppgick till 18,3 miljoner kronor. Till *Afrikanska utvecklingsfonden* inbetalades i form av en skuldsedel 104,9 miljoner kronor. Detta utgjorde den andra delbetalningen under den tredje påfyllnaden. Till *Asiatiska utvecklingsfonden*, slutligen, inbetalades 63,1 miljoner kronor som en första delbetalning under den tredje påfyllnaden.

Nordiska ministerrådet beslöt i maj 1983 att *Nordiska Investeringsbankens* grundkapital skulle höjas med SDR 400 miljoner till SDR 800 miljoner. Av höjningen, som gäller från januari 1984, skall 10 % eller SDR 40 miljoner inbetalas. Detta sker dels genom överföring av SDR 10 miljoner från bankens reservfond till grundkapitalet, dels genom inbetalningar om SDR 30 miljoner från medlemsländerna. Den svenska inbetalningen uppgår sammanlagt till SDR 12,1 miljoner och skall genomföras i tre poster under åren 1984–86.

Överenskommelsen mellan de nordiska centralbankerna om ömsesidiga kreditfaciliteter har reviderats med effekt från den 1 januari 1984. De maximala lånegränserna har höjts från SDR 60 miljoner till 150 miljoner för Danmark, Finland, Norge och Sverige och från SDR 10 miljoner till 30 miljoner för Island. Gränserna för utlåningsskyldigheten har höjts från SDR 60 miljoner till 100 miljoner respektive från SDR 10 miljoner till 20 miljoner för Island.

Överenskommelsen mellan riksbanken och Federal Reserve Bank of New York om ömsesidiga kreditfaciliteter i form av dollar och kronor förlängdes 1983 för ytterligare ett år. Det belopp som överenskommelsen omfattar uppgår till USD 300 miljoner. Arrangemanget har inte utnyttjats under året.

Riksbankens bokslut

Tillgångar, Mkr

Balans

	1982	1983
<i>Guld och utländska tillgångar</i>		
Guld och valutareserv	25 115	32 153
Guld	1 168	1 168
Särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden	1 537	991
Reservposition i Internationella valutafonden	943	1 951
Lån till Internationella valutafonden	37	—
Utländska banker m. m., nettobelopp	8 795	9 577
Utländska värdepapper	12 635	18 466
Sveriges andel i Internationella återuppbyggnads- bankens grundfond, inbetalt belopp	375	375
Övriga	313	379
<i>Inhemska tillgångar</i>		
Skattkammarväxlar och obligationer	48 372	35 315
Statspapper	48 052	35 004
Övriga	320	311
Utlåning	327	13 690
Banker	—	13 064
Allmänheten	327	626
Skiljemynt	109	115
Checkar och postväxlar m. m.	353	11
Övriga	17	6
Summa	74 981	82 044

räkning

Skulder Mkr

	1982	1983
<i>Utländska skulder</i>		
Nettotilldelning av särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden	1 624	1 998
Övriga	1 900	1 146
<i>Inhemska skulder</i>		
Utelöpande sedlar	38 985	42 719
Checkräkning	5 632	2 501
Staten	75	24
Banker	5 158	1 579
Övriga	399	898
Särskilda räkningar	3 889	4 502
Konton för investering i skogsbruk och rörelse m. m.	1 009	757
Konton för allmän investeringsfond	2 402	3 543
Tillfälliga vinstkonton	478	202
Övriga	189	57
Värderegleringskonto för valutor	4 500	6 000
Värderegleringskonto för svenska statspapper	—	2 500
<i>Eget kapital</i>	18 262	20 621
Grundfond	1 000	1 000
Reservfond	500	500
Dispositionsfond	9 687	12 761
Övriga egna fonder	125	—
Reserverade vinstmedel	1	1
Årets resultat	6 949	6 359
Summa	74 981	82 044

Resultaträkning

Mkr

	1982	1983
Utländska rörelsen		
Ränteintäkter	2 255	2 284
Räntekostnader	- 218	- 185
Kursdifferenser	3 514	1 498
Övriga inkomster	1	1
Inhemska rörelsen		
Ränteintäkter av skattkammarväxlar och obligationer	5 889	5 009
Övriga ränteintäkter	874	1 284
Övriga räntekostnader	- 986	- 914
Övriga inkomster	8	29
Summa	11 337	9 006
Förvaltningskostnader		
Sedelkostnader	- 52	- 48
Personalkostnader	- 129	- 140
Övriga förvaltningskostnader	- 62	- 66
Summa	- 243	- 254
Resultat före bokslutsdisposition	11 094	8 752
<i>Bokslutsdisposition</i>		
Avsättning till värderegleringskonto för valutor	-2 500	-1 500
Avsättning till värderegleringskonto för svenska statspapper	-	-2 500
Upp/nedskrivning av statspapper och obligationer	-1 645	1 607
Årets resultat	6 949	6 359

Kommentarer till 1983 års bokslut

I riksbankens bokslut för år 1983 redovisas ett resultat på 6 359 mkr (f. å. 6 949 mkr).

Riksbanken är inte ett vinstdrivande verk utan det överskott som uppkommer är en naturlig följd av riksbankens uppgifter som centralbank och sedelutgivande institution. Sedelutgivningen kan ses som en helt räntelös inlåning. Riksbankens övriga uppgifter som centralbank tar sig i riksbankens balansräkning framför allt uttryck i ett innehav av utländska valutor, den svenska valutareseven, ett innehav av svenska statspapper samt under vissa perioder en utlåning till de svenska affärsbankerna. Samtliga dessa tillgångar ger upphov till betydande ränteinkomster.

Trots att riksbankens valutareseerv legat på en högre nivå under 1983 än under 1982 var den *utländska rörelsens ränteintäkter* av ungefär samma omfattning, 2 284 mkr 1983 mot 2 255 mkr 1982. Ett allmänt lägre ränteläge under året är förklaringen härtill.

Inom en totalt sett större valutareseerv 1983 än 1982 har riksbankens innehav av *särskilda dragningsrätter i Internationella valutafonden (SDR)* minskat. Den 30 december 1983 inbetalades det belopp som följde av beslutet att höja Sveriges kvot i IMF¹. I enlighet med resolutionen om kvotöversynen erlades 25 % av höjningen eller motvärdet av 789 mkr i SDR. Denna inbetalning ledde till en motsvarande ökning av *reservpositionen i IMF*. Dessutom såldes till andra medlemsländer i IMF mot betalning i utländsk valuta SDR till ett motvärde av 166 mkr.

Vid beräkningen av bokföringskurserna för riksbankens utländska tillgångar och skulder tillämpas en princip som baseras på ett genomsnitt av marknadskurserna under de senaste sex månaderna. Framför allt på grund av kursuppgången för den amerikanska dollarn har riksbankens valutatillgångar under året skrivits upp med 1 947 mkr och de utländska skulderna med 449 mkr. Nettot härav – 1 498 mkr – redovisas under rubriken *utländska rörelsen, kursdifferenser*. Ett motsvarande belopp – 1 500 mkr – har avsatts till *värde regleringskonto för valutor*.

Riksbankens innehav av guld har – liksom under tidigare år – värderats till 6 190,08 kr./kg fint.

Inom den inhemska rörelsen uppgick *ränteintäkterna av skattkammarväxlar och obligationer* under 1983 till ett lägre belopp än under 1982, 5 009 mkr mot 5 889 mkr. Riksbankens innehav av svenska värdepapper har under 1983 varit mindre än under året innan samtidigt som det svenska ränteläget varit lägre 1983 än 1982.

Som en direkt följd av att en allt större del av statens upplåning börjat ske mot statsskuldväxlar och riksobligationer har även riksbankens innehav av dessa statspapper ökat. För att i någon mån balansera detta innehav har 2 500 mkr avsatts till ett *värde regleringskonto för svenska statspapper*.

Någon upp- eller nedskrivning av innehavet av statsskuldväxlar och riksobligationer har ej gjorts i samband med bokslutet. Övriga obligationer

¹ Se avsnitt "Internationellt finansiellt samarbete" sid. 29.

värderas beroende på återstående löptid. Riksbankens förvärv av räntebärande statsobligationer har under 1983 varit mycket ringa. Den återstående genomsnittliga löptiden på innehavet har därför förkortats. Till följd härav har innehavet skrivits upp med 1 607 mkr. Beloppet redovisas under rubriken *uppskrivning/nedskrivning av statspapper och obligationer*.

Av *övriga inhemska ränteintäkter* om 1 284 mkr utgörs övervägande delen av ränteintäkter på riksbankens utlåning till affärsbankerna.

Övriga inhemska räntekostnader utgörs huvudsakligen av ersättning till affärsbankerna för medel inestående i riksbanken till följd av kassakravsbestämmelserna.

I riksbankens balansräkning har tidigare redovisats under eget kapital ett belopp om 125 mkr som *övriga egna fonder*. Denna fond har avsatts för riksbankens avbetalningslån. Under 1983 upphörde denna låneform. Beloppet har vid bokslutet förts från *övriga egna fonder* till *dispositions-fonden*.

Inom linjen har förts riksbankens fastigheter, aktierna i AB Tumba bruk, aktier i Banken för internationell betalningsutjämning m. fl. samt riksbankens mynt och medaljsamling och lån till riksbankspersonalens semesterförening.

Förslag till disposition av riksbankens resultat för år 1983

Fullmäktige föreslår att 1983 års resultat – 6 358 836 194 kr. – tillsammans med från föregående år reserverade vinstmedel – 810 225 kr. – disponeras enligt följande (1982 års uppgifter inom parentes):

Årsresultat inkl. reserverade vinstmedel	6 359 646 419	(6 949 810 225)
Inleverans till statsverket	4 000 000 000	(4 000 000 000)
Överföring till dispositionsfond	2 359 646 419	(2 949 000 000)
Reserverade vinstmedel	–	(810 225)

Förvaltningsåtgärder m m

I detta avsnitt redovisas viktigare beslut och åtgärder under året som inte faller inom kredit- och valutapolitiken eller det internationella finansiella samarbetet. Vidare lämnas uppgifter om riksbankens personal samt en sammanställning över under året avgivna remissyttranden.

Ny regional organisation för riksbanken

Bakgrund

Med ställningstagandet till riksdagens revisorers förslag 1982/83:11 till riksdagen angående riksbankens regionala organisation avslutades många års diskussioner och utredningar. Riksdagens revisorers förslag behandlades av finansutskottet i betänkandet 1982/83:27 och plenum 1983-03-23. Riksdagen fastslog då att riksbankens nya regionala organisation fr o m 1984-01-01 skall bestå av åtta regionkontor, högst 14 kassakontor samt på försök två sedeldepåer.

Några viktiga datum

– oktober 1983. Försöksverksamhet med en sedeldepå öppen för både post och banker påbörjas i Norrköping

– januari 1984. Den nya regionala organisationen träder i kraft. Åtta regionkontor finns i Göteborg, Malmö, Gävle, Härnösand, Jönköping, Linköping, Luleå och Örebro.

14 kassakontor påbörjar verksamheten. Av dessa har 13 tidigare varit avdelningskontor.

inom region Göteborg
inom region Malmö
inom region Gävle
inom region Härnösand
inom region Jönköping
inom region Linköping
inom region Luleå
inom region Örebro

Borås, Vänersborg och Skövde
Halmstad
Falun och Uppsala
Östersund
Kalmar och Växjö
Nyköping och Visby
Umeå
Västerås och Karlstad

Kontoret i Nyköping kommer senare att läggas ned och ett nytt kassakontor etableras i Eskilstuna. På samma sätt kommer kassakontoret i Vänersborg att flyttas till Trollhättan.

En påtaglig yttre förändring är att de nya kassakontoren inte är öppna för allmänheten. Inriktningen av verksamheten (jämför nedan) innebär att det endast är bankerna och posten som expedieras vid det nya kassakontoret.

– juni 1984. Försöksverksamheten med den andra sedeldepåen beräknas starta. Efter samråd med bankerna och postverket har beslut fattats om att en sedeldepå skall öppnas i Karlskrona. En särskild lokal kommer att uppföras i anslutning till den nya postterminalen i Karlskrona.

– 1984-12-31. Verksamheten vid riksbankens förutvarande avdelningskontor i Karlskrona skall vara helt avslutad.

– senast december 1985. Riksbankens tidigare avdelningskontor i Kristianstad läggs ned.

Verksamheten

Huvuduppgiften för riksbankens regionala organisation är betalningsmedelsförsörjning. Den primära uppgiften är att tillhandahålla sedlar och mynt av tillfredsställande kvalitet för post och banker. Riksbanken skall verka för en rationell och säker betalningsmedelsförsörjning.

Verksamheten får enligt riksdagens beslut utvecklas därhän att avgiftsbelagda tjänster erbjuds banker och posten. Bakgrunden är riksdagens revisorers kritik av att post och banker på olika sätt övervältrat arbetet med bl a packning av sedlar på riksbanken. En strikt tillämpning av bestämmelser om hur sedlar och mynt skall vara ordnade vid leverans till riksbanken skulle medföra att post och banker fick mycket högre kostnader för hanteringen av sedlar och mynt. Denna kostnadsökning kan begränsas om vissa av tidigare tjänster även fortsättningsvis kan utföras av riksbanken men mot avgift. Förklaringen till detta är att riksbanken har stordriftsfördelar som den enskilda banken eller postkontoret saknar. Riksbankens avgifter för olika servicetjänster beträffande sedlar och mynt skall täcka samtliga uppkommande särkostnader plus ett pålägg. Tjänsterna skall således erbjudas i konkurrens med bankerna och posten.

Enligt riksdagens beslut har också en utredning om mynthanteringen i Sverige satts igång i samråd med företrädare för myntverket, postverket och bankerna. Ett omfattande arbete har lagts ned på att kartlägga myntströmmarna totalt i landet. Utredningens principförslag är f n på remiss. Förslagen innebär att en helhetssyn för första gången anlägges på myntdistributionen i landet. Ett genomförande kommer att leda till omfattande förändringar när det gäller transportsätt, emballage m m .

Utöver ansvaret för betalningsmedelsförsörjningen har riksbankens kontorsorganisation vissa andra uppgifter. Där kan nämnas handläggningen av olika former av investeringskonton, försäljning och belåning av premieobligationer samt arbete med beredskapsplanering. Däremot har i enlighet med riksdagens beslut all utlåning till allmänheten av s k borgenslån upphört. Med anledning härav upphörde lånedlegationen och lånestyrelsen vid huvudkontoret med sin verksamhet vid utgången av 1983. Förvaltningen av tidigare utgivna borgenslån och bosättningslån görs under en övergångsperiod inom ramen för den nya kontorsorganisationen.

Personal

Det stod tidigt klart att den nya kontorsorganisationen skulle komma att innebära mycket stora förändringar för riksbankens personal. I samråd med de fackliga organisationerna startades ett särskilt projekt för att genomföra den nya organisationen. Riksdagens revisorers skrivelse till riksdagen innehöll ingen färdig organisation för enheterna i den nya kontorsorganisationen. Det krävdes därför omfattande kompletterande insatser inom riksbanken för att kunna genomföra organisationen på det sätt som riksdagen avsett. En strävan i planeringsarbetet var att så tidigt som möjligt kunna tillsätta chefstjänsterna i den nya organisationen. Under våren genomfördes därför nödvändiga förhandlingar för detta och fr o m juni 1983

har de utnämnda regioncheferna kunnat delta i genomförandearbetet.

Riksdagens revisorers granskningsrapport och skrivelse till riksdagen behandlar inte betalningsmedelsförsörjningen i region Stockholm. Men självfallet får den nya regionala organisationen direkt konsekvenser för hur dessa frågor handläggs inom bankavdelningen vid huvudkontoret (som utgör region Stockholm). Bankavdelningen har därför tillfört en kvalificerad tjänsteman bl a för att biträda i arbetet med den nya organisationen för penningmedelsförsörjningen i region Stockholm.

Under hösten 1983 har ett omfattande arbete lagts ned på resursfördelningen för olika arbetsuppgifter på de olika enheterna i den nya organisationen. Riksdagens revisorers uppskattningar av personalbehov för de grundläggande uppgifterna beträffande kassavård och sedelräkning är vägledande för detta planeringsarbete. Ett förslag till personalstat för samtliga enheter i den nya regionala organisationen behandlades av fullmäktige i januari 1984. Förslaget till personalstat innehåller 431 heltidstjänster (varav 361,5 tjänster avser de grundläggande uppgifterna kring kassavård och sedelräkning). Den nya organisationen föreslås således minskad med 77 heltidstjänster jämfört med tidigare personalstat. En viss ytterligare minskning följer av att arbetet med indrivning av borgenslån och bosättningslån minskar de kommande åren. I gengäld visar gjorda prognoser att antalet inströmmande sedlar liksom myntinströmningen beräknas fortsätta att öka. F n beräknas ökningstakten i fråga om antalet sedlar som banker och post lämnar in till riksbanken för hantering till 5 % årligen. Den värdemässiga ökningen är större.

Fullmäktige har under våren 1983 gett riktlinjer för hur personalfrågorna skall hanteras vid övergången till en ny och mindre organisation. Målsättningen har varit att genom olika personaladministrativa åtgärder underlätta för personal att övergå till annan anställning vid huvudkontoret eller utanför riksbanken. Någon garanti för att uppsägningar inte skulle behöva tillgripas har fullmäktige inte kunnat ställa ut. I samråd med de fackliga organisationerna har riksbanken beslutat om t ex generösa regler för tjänstledighet, bidrag till kostnaderna för att besöka annan arbetsplats, ersättning för flyttningskostnader utöver avtal, betalda kortare utbildningar för att öka personalens kompetens för andra arbetsuppgifter, mellanskillnadslön vid övergången till annan anställning med lägre lön, avgång med årlig ersättning (beslut av trygghetsnämnden) m m. Intentionerna i de trygghetsavtal som under hösten 1983 träffades på arbetsmarknaden har i praktiken tillämpats redan från våren 1983. I enlighet med finansutskottets uttalande har en förordning utfärdats vari statens arbetsmarknadsnämnd (SAMN) ges möjlighet att biträda riksbanken med omplacering till annan statlig tjänst (omplaceringsförordningen).

Målsättningen är att så långt som möjligt klara övergången till en ny kontorsorganisation utan uppsägning av personal. Risken för uppsägning av tjänstemän på grund av arbetsbrist är dock fortfarande påtaglig vid de enheter där verksamheten helt skall läggas ned, dvs i Karlskrona och Kristianstad. Även om uppsägning av personal kan begränsas till ett litet antal tjänstemän blir övergången till ny organisation möjlig endast genom att ett mycket stort antal av de anställda i kontorsorganisationen får förändrade

arbetsuppgifter. Detta gäller framför allt personal som tidigare arbetat med lånehantering och som övergår till kassaverksamhet, framför allt sedelräkningsarbete.

En framgångsrik utveckling av de servicetjänster som riksbanken f n erbjuder postverket och bankerna beträffande sedlar och mynt ställer å andra sidan krav på personal. Tillfälligt kräver genomförandet av ett omfattande byggnadsprogram (jämför nedan) särskilda resurser. Den övertalighet som f n finns är ojämnt fördelad över landet. Svårigheter att omplacera personal till andra orter samt trygghetsavtalets inriktning på att omplacering i första hand skall ske till andra arbetsuppgifter på respektive ort gör att nyrekrytering måste ske till vissa kontor redan under första delen av 1984.

Övrigt

Fullmäktige i riksbanken kommer i enlighet med riksdagens beslut att senast under 1986 redovisa sin bedömning av det fortsatta behovet av styrelser vid regionkontoren. Styrelser vid de nya kassakontoren skall inte finnas enligt riksdagens beslut. Däremot skall det vid regionkontoren finnas styrelser under den besvärliga övergångsperioden till ny organisation.

Enligt riksdagens beslut skall en försöksverksamhet bedrivas vid två sedeldepåer som komplement till riksbankens regionala organisation. En sedeldepå öppen för både post och banker finns i bruk sedan oktober 1983 i Norrköping. På den andra försöksorten, Karlskrona, kan försöket starta först sedan en särskild lokal ställts i ordning. Enligt nuvarande planer kommer försöket med en sedeldepå i Karlskrona att påbörjas i juni 1984. Försöksverksamheten bedöms bära pågå minst ett år och kan således preliminärt utvärderas under hösten 1985.

Nytt byggprogram för riksbanken

Osäkerheten beträffande riksbankskontorens framtid har sedan länge skapat svårigheter vid planeringen för att upprusta och förnya riksbankens fastighetsbestånd. Har risk för indragning av ett kontor förelegat, något som gällt det stora flertalet avdelningskontor, har det ansetts oriktigt att starta en mera genomgripande ombyggnad eller nybyggnad.

Efter den s k avdelningskontorsutredningens avslutande upprättades emellertid 1979 en plan för investeringar och ombyggnader vid kontoren. Vissa av där upptagna projekt har också senare genomförts och redovisats för riksdagen. Genom att kontorsfrågan åter togs upp till utredning kunde planen dock ej fullföljas såsom ursprungligen avsetts. Läget är därmed för närvarande att några riksbankskontor fått nya och rymliga lokaler; i några fall rentav alltför rymliga för den numera inskränkta verksamheten. Flertalet kontor arbetar emellertid i äldre lokaler som utformats för en annan typ av verksamhet än den nuvarande. De orationella arbetsförfaranden som framtingas härav gör vid dessa kontor kassahanteringen mycket betungande. Lokalerna är också i många fall för trånga och starkt nedslitna, i vissa fall också av undermålig säkerhetsstandard.

Genom riksdagens beslut om riksbankens regionala organisation har en fast grund lagts för den fortsatta lokalplaneringen. Fullmäktige har antagit en preliminär huvudplan för förnyelsen av kontorens lokaler. Denna innebär sammanfattningsvis att fram till och med 1990 tretton riksbankskontor skall erhålla nya eller ombyggda lokaler. Den totala investeringskostnaden för detta program har i 1983 års prisläge uppskattningsvis bedömts vara 250–300 miljoner kronor.

Som underlag för den upprättade huvudplanen har fastlagts vissa grundläggande principer för lokalisering och dimensionering av riksbankens kontorslokaler m m. För regionkontorens del har sålunda uttalats att ett relativt centralt läge bör eftersträvas. För kassakontorens del gäller att möjligheten att lokalmässigt ansluta ett kassakontor till ett postkontor alltid skall undersökas. Dock anses långt i framtiden liggande postala byggprojekt som skulle kunna möjliggöra samlokalisering inte böra få försena önskvärda snara byggsatser för riksbanken.

Dimensioneringen av lokalerna skall bestämmas av riksdagsrevisorernas bemanningsförslag. Därutöver skall hänsyn tas till uppskattad ökning av sedel- och myntgenomströmningen bl a under inverkan av försäljningen av tjänster på kassaområdet. I lokalprogrammet skall också inarbetas vissa reserver. Som utgångspunkt för sådana reservutrymmen har antagits att huvudvalven beträffande regionkontoren bör kunna rymma volymökning i värden under minst trettio år, även inberäknat viss bufferthållning för kassakontoren. Sedelräkningsutrymmena skall för kassakontorens del kunna med fortsatt manuell sortering inrymma en volymökning på 100 %. För regionkontoren skall därutöver finnas vissa ytterligare reservytor för sedelräkning. För såväl sedel- som mynträkning kan ytterligare vissa reservytor komma att läggas in för utförande av förutsedda avgiftsbelagda tjänster på kassahanteringsområdet. Övergång till pallhanteringssystem vid myntdistribution kräver därjämte vissa ytor för den truckhantering som därmed blir nödvändig. Vad gäller behovet av arbetsplatser utanför sedel- och mynträkningen utgår programplanen från de schabloner för personalbehovet som fastlagts av riksdagsrevisorerna med ett tillägg av utrymme för sju arbetsplatser vid regionkontor och två vid kassakontor.

Uppställda säkerhetskrav medför att i programplanen upptages ytor för spalt runt valven och för skyddade lastzoner med tillhörande värdeslussar. Gällande beredskapsplanering föranleder att kontoren bör byggas med skyddsrum.

Beträffande de närmast aktuella byggprojekten är läget följande.

I Karlskrona pågår arbete med uppförande av en riksbankens sedeldepå i anslutning till den postterminal som där uppföres.

För Härnösands- och Falukontoren har skisser upprättats för ombyggnad av riksbankens fastigheter.

Beträffande kontoren i Halmstad och Kalmar pågår diskussioner med postverket om möjligheterna att ansluta riksbankens kassakontor till postens lokaler; i Halmstad genom att bygga på samma tomt som postverket och i Kalmar genom att inrymma riksbankslokalerna inom huvudpostkontoret.

Diskussioner om tomtförvärv pågår beträffande riksbankskontoren i Linköping, Örebro, Karlstad, Växjö, Borås och Trollhättan.

Huvudkontorets organisation

Under året har två viktigare förändringar skett av organisationen vid huvudkontoret.

Den ena, som innebär att alla fastighetsfrågor i samband med nybyggnation överförs från intendenturkontoret till ett särskilt byggnadskontor, skall ses mot bakgrunden av det omfattande nybyggnadsprogram som ovan redovisats. Byggnadskontorets arbete leds av en byggnadskommitté med deputeraden som ordförande. Kommittén svarar inom av fullmäktige givna ramar för byggverksamheten. I byggnadskommittén ingår också tjänstemän från riksbankens administration, byggteknisk personal och centralt utsedda personalföreträdare, liksom även personal från det kontor som är föremål för byggverksamhet.

Den andra omorganisationen avsåg avskaffande av internationella avdelningen. Bakgrunden härtill var att huvuddelen av internationella avdelningens arbetsuppgifter bedömdes mer naturligt höra till andra avdelningar. Sålunda överfördes bevakningen av den internationella kapitalmarknaden och avdelningens medverkan vid den statliga utlandsupplåningen till utrikesavdelningen och bevakning och analys av den internationella konjunkturutvecklingen till ekonomiska avdelningen. De kvarvarande arbetsuppgifterna, vilka främst var av stabskaraktär och avsåg frågor rörande det internationella monetära samarbetet och Sveriges medlemskap i internationella finansiella organisationer, överfördes till ett nyinrättat sekretariat benämnt internationella sekretariatet, vilket organisatoriskt inordnades direkt under vice riksbankschefen.

Sedelfrågor

Fullmäktige har beslutat utge en ny sedelserie. De nya sedlarna kommer att utges i valörerna 50, 100, 500 och 1 000 kronor. Motiven på sedlarna har fastställts efter förslag av historisk och konstnärlig expertis. Den första sedeln som kommer att utlämnas är 500-kronorssedeln. Detta beräknas kunna ske under andra halvåret 1985.

Under året har riksbanken fortsatt att regionvis successivt upphöra lämna ut femkronorssedlar och utlämning av femkronorssedlar har helt upphört i hela landet vid utgången av år 1983.

Riksbankens personal

Nedan lämnas uppgifter om antalet anställda, den faktiska bemanningen och personalstaten fördelat på olika personalkategorier. I redovisningen har timanställda lokalvårdare och fastighetsskötare ej medtagits.

Med personalstaten avses det av fullmäktige fastställda antalet årsarbetskrafter. Den faktiska bemanningen anger antalet anställda tjänstemän omräknat till årsarbetskrafter.

	Antal anställda tjänstemän		Faktisk bemanning Årsarbetskrafter		Personalstat Årsarbetskrafter	
	dec -82	dec -83	dec -82	dec -83	dec -82	dec -83
<i>Huvudkontoret</i>						
Direktion och avdelningschefer	13	12	13	12	15	15
Handläggande personal i övrigt	191	202	186	195	196	200
Biträdespersonal ¹	303	292	270	271	295	287
Övrig personal ²	4	4	4	4	—	—
Summa huvudkontoret	511	510	473	482	506	502
<i>Regionkontoren</i>						
Handläggande personal	102	91	100	89	111	111
Biträdespersonal ¹	415	394	352	348	398	397
Övrig personal ²	4	4	3	3	—	—
Summa regionkontoren	521	489	455	440	509	508
Totalt	1 032 ³	999 ⁴	928	922	1 015	1 010

¹ Riksbanksassistentcr, sedelräknare, expeditiönsassistentcr m fl

² Arvodister och tillfälligt anställd personal

³ Exklusive 41 tjänstemän som var tjänstlediga

⁴ Exklusive 46 tjänstemän som är tjänstlediga

Remissyttranden avgivna av fullmäktige under 1983

13.1, § 2. Statusrapport från den nordiska ämbetsmannakommittén för valuta- och finansfrågor och en rapport från den svensk-norska arbetsgruppen för kapitalfrågor.

20.1, § 2. Ansökan från Skandinaviska Enskilda Banken om att få förvärva ytterligare aktier i Banque de Développement Economique de Tunisie.

20.1, § 3. Ansökan från Skandinaviska Enskilda Banken om att få förvärva ytterligare aktier i Dillon, Read & Co Inc.

20.1, § 4. Ansökan från Sundsvallsbanken om att få förvärva ytterligare aktier i Dow Scandia Holdings Ltd m m.

20.1, § 5. Ansökan från Skandinaviska Enskilda Banken om att få förvärva ytterligare aktier i Deutsch-Skandinavische Bank AG, Frankfurt.

27.1, § 8. Ansökan om koncession m m från stiftarna av ett nytt kreditförsäkringsbolag benämnt Allmänna Kreditförsäkringsaktiebolaget.

27.1, § 9. Ansökan från Sparbanken Östergötland om att få förvärva aktier i ett med Industrifinans AB Ifab samägt finansbolag.

3.2, § 2. Delbetänkandet Avveckling av statliga fonder (SOU 1982:62) avgivet av utredningen angående översyn av den statliga fondförvaltningen m m.

3.2, § 3. Betänkandet Föreskrifter om import och export (Ds H 1982:4) avgivet av utredningen om import- och exportförfattningar.

17.2, § 2. Betänkandet Kortare kredittid för mervärdeskatt m m (Ds B 1982:12).

3.3, § 2. Framställning från Svenska Sparbanksföreningen om ändring av

24 § fjärde stycket I p lagen (1955:416) om sparbanker.

3.3, § 3. Skrivelse från Konungariket Sveriges stadshypotekskassa med hemställan om höjning av grundfonden m m.

10.3, § 4. Betänkandet Översyn av RFKs organisation avgivet av RFK-utredningen.

17.3, § 3. Ansökan från Penningmarknadsmäklarna AB om tillstånd att få driva fondkommissionsrörelse.

24.3, § 3. Skrivelse från Riksdagens finansutskott med hemställan om yttrande över motion 1982/83:158 om företagens utlandsupplåning, 1982/83:856 om utlandslån till småföretag och 1982/83:1589 (1588) yrkande 2 om nya kreditpolitiska ramar m m.

7.4, § 2. Betänkandet En effektivare kreditpolitik (SOU 1982:52) avgivet av den kreditpolitiska utredningen (E 1980:03).

21.4, § 2. Förslag av riksförsäkringsverket dels om uttag av avgift till försäkringen för allmän tilläggspension för åren 1985–1989, dels om avgiftsuttag och förvaltningskostnadsandel för arbetsskadeförsäkringen för åren 1985–1989.

21.4, § 3. Ansökan från Uplandsbanken och Wermlandsbanken om tillstånd att driva bankrörelse under firma Inter Swede Bank m m.

21.4, § 4. Ansökan från PKkredit AB om godkännande av ändring av bolagsordningen.

28.4, § 2. Ansökan från Svenska Handelsbanken om tillstånd att förvärva aktier i en planerad bank i London m m.

5.5, § 2. Betänkandet Återinvestera i bostäder (SOU 1982:65) slutbetänkande av underhållsfondsutredningen.

19.5, § 2. Skrivelse från Riksdagens finansutskott med hemställan om yttrande över motion 1982/83:1705 om gemensam tull- och valutaunion med Norge m m och motion 1982/83:1712 om gemensam nordisk aktiemarknad m m.

19.5, § 3. Ansökan från Sparbankernas Bank om tillstånd att förvärva aktier i ett planerat amerikanskt bolag.

26.5, § 2. Skrivelse från Riksdagens finansutskott med hemställan om yttrande över motion 1982/83:430 om svenska företags investeringar i utlandet och motion 1982/83:862 om åtgärder för att begränsa svenska företags investeringar i utlandet.

2.6, § 4. Betänkandet Real beskattning (SOU 1982:1–3) avgivet av realbeskattningsutredningen.

2.6, § 5. Skrivelse från Riksdagens finansutskott med hemställan om yttrande över motion 1982/83:1706 om den reala förräntningen av livförsäkringskapital.

2.6, § 6. Skrivelse från Riksdagens finansutskott med hemställan om yttrande över motion 1982/83:429 om skärpta regler om utlänningars aktieförvärv i svenska företag.

30.6, § 2. Promemorian Informationsutbyte mellan myndigheter. Författningsförslag, avgiven av brottsförebyggande rådet (BR Å PM 1982:6).

30.6, § 3. Betänkandet En modell för vinstdelning (Ds Fi 1983:13) avgivet av vinstdelningsgruppen.

30.6, § 4. Ansökan från The Hong Kong and Shanghai Banking Corporation om tillstånd att upprätta ett representationskontor i Stockholm.

14.7, § 2. Ansökan från Union Bank of Finland Ltd, Helsingfors, om tillstånd att öppna representationskontor i Stockholm.

14.7, § 3. Ansökan från Göteborgs Intecknings Garanti AB Gigab om godkännande av ändringar av bolagsordningen.

14.7, § 4. Ansökan från Bohusbanken om medgivande att förvärva aktier i Svensk Fastighetskredit AB.

14.7, § 5. Delbetänkandet Identitets- och legitimationskontroll vid utfärdande och användande av kontokort (Ds Fi 1983:9) avgivet av kontokortskommittén.

28.7, § 2. Ansökan från Skandinaviska Enskilda Banken att få förvärva aktier i ett planerat helägt dotterbolag i USA.

28.7, § 3. Delbetänkandet Det formella säkerhetskravet och banks rätt att medverka vid finansieringen av mindre och medelstora företag genom förvärv av aktier m m (Ds E 1982:3) avgivet av banklagsutredningen.

28.7, § 4. Betänkandet Konkurrensneutral skatteredovisning (Ds Fi 1983:10) avgivet av mervärdeskatteutredningen.

11.8, § 2. Promemorian Utvärderingen om stöd till svensk projektexport (Ds UD 1983:1).

11.8, § 3. Betänkandet Allemanssparandet – Förslag till nytt sparsystem för hushållen (Ds Fi 1983:15) avgivet av expertgruppen för att stimulera hushållens sparande.

11.8, § 4. Delbetänkandet Koncession för försäkringsrörelse (SOU 1983:5) avgivet av Försäkringsverksamhetskommittén.

25.8, § 2. Skrivelse från myntverket angående ändringar i myntserien.

25.8, § 3. Rapporten Statligt stöd till oljeersättning. Utvärdering av OEF:s insatser och förslag till fortsatt verksamhet (Ds I 1983:4).

25.8, § 5. Skrivelse från arbetsgruppen för översyn av besvärstid för riksdagen och dess verk.

8.9, § 2. Betänkandet Bättre bostäder (Ds Bo 1983:2) avgivet av stadsförnyelsegruppen.

22.9, § 4. Promemorian Löntagarfonder i ATP-systemet (Ds Fi 1983:20) och betänkandet Kapitalplaceringar på aktiemarknaden (SOU 1983:44).

22.9, § 5. Ansökan från Skaraborgsbanken om tillstånd att förvärva ytterligare aktier i dotterbolaget Skaraborgsbankens Finans AB.

22.9, § 6. Ansökan från Sundsvallsbanken om tillstånd att förvärva ytterligare aktier i dotterbolaget Sundsvallsbankens Finans AB.

22.9, § 7. Ansökan från Östgötabanken om tillstånd att förvärva ytterligare aktier m m i dotterbolaget Östgötabankens Finans AB.

22.9, § 8. Ansökan från Första Sparbanken och Post- och Kreditbanken, PKbanken, om tillstånd att förvärva aktier m m i ett planerat aktiebolag, Visa Sweden AB.

6.10, § 2. Betänkandet Kortare kredittid för skatter på energi m m (Ds Fi 1983:23).

6.10, § 3. Inom Nordiska rådet väckt medlemsförslag om nordiska mjuka projektinvesteringsslån.

6.10, § 4. Betänkandet U-krediter – en del av vårt u-landssamarbete (Ds UD 1983:2) avgivet av u-kreditutredningen.

6.10, § 5. Skrivelse från Konungariket Sveriges stadshypotekskassa med förslag om ändringar i lagen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar.

6.10, § 6. Framställning från Sveriges allmänna hypoteksbank om ändringar i lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar.

6.10, § 7. Skrivelse från kommissionen mot ekonomisk brottslighet angående förbättrad kontroll av export.

20.10, § 3. Ansökningar från Skånska Banken och Skandinaviska Enskilda Banken om tillstånd att förvärva ytterligare aktier i Scandinavian Bank Limited, London.

20.10, § 4. Ansökan från Aktiv Placering AB om tillstånd att bilda ett dotterbolag på Guernsey.

27.10, § 2. Delbetänkandet Reavinst på konvertibla skuldebrev (Ds Fi 1983:25) avgivet av kapitalvinstkommittén.

27.10, § 3. Skrivelse från exportkreditnämnden med begäran om höjning av den rörliga krediten i riksgäldskontoret m m.

17.11, § 2. Betänkandet Näringspolitiska effekter av internationella investeringar (SOU 1983:17) avgivet av direktinvesteringskommittén.

8.12, § 2. Skrivelse från Allmänna pensionsfonden Första, andra och tredje fondstyrelserna med förslag till ändringar av 12, 14, 15 och 16 §§ reglementet (1959:293) angående Allmänna pensionsfondens förvaltning.

8.12, § 3. Ansökningar från Svenska Handelsbanken om tillstånd att förvärva aktier i Nordfinanz-Bank, Zürich, och Nordic Asia Ltd, Hong Kong.

8.12, § 4. Skrivelse från Västfinans AB med besvär över bankinspektionens beslut att avslå bolagets ansökan om ändring i bolagsordningen.

8.12, § 5. Promemorian Ändringar i räntelagen (Ds Ju 1983:16).

15.12, § 3. Betänkandet Meritvärderingen vid statliga tjänstetillsättningar m m (Ds C 1983:16).

15.12, § 5. Ansökan från Skandinaviska Enskilda Banken om tillstånd att få inbetala ytterligare GBP fem miljoner för sina aktier i Enskilda Securities, London, m m.

Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne

Som ett led i celebrerandet av riksbankens 300-årsjubileum instiftade banken ett pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne. Priset skall årligen utdelas såsom belöning till den som inom ekonomisk vetenskap utfört ett arbete av den framstående betydelse, som avses i Alfred Nobels den 27 november 1895 upprättade testamente. Priset utdelas av Kungliga Vetenskapsakademien enligt de grunder, som gäller för utdelandet av de genom testamentet instiftade Nobelprisen och prisbeloppet överensstämmer med det för dessa pris fastställda beloppet.

Riksbankens pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne utdelades år 1983 till professor Gerard Debreu, University of California,

Berkeley, USA, för införandet av nya analytiska metoder i nationalekonomisk teori och för en rigorös omformulering av teorin för allmän jämvikt.

Riksbankens jubileumsfond

Riksbankens jubileumsfond tillkom genom en riksbankens donation till hugfästande av bankens 300-årsjubileum. Fondens syfte är att främja och understödja till Sverige anknuten vetenskaplig forskning. Den ursprungliga donationen utgjordes av värdepapper till ett bokfört värde om 250 miljoner kronor. Därefter har i två omgångar överförts värdepapper till ett bokfört värde om sammanlagt 200 miljoner kronor. Fondens värdepapper förvaltas av riksbanken som tillgodogör stiftelsen avkastningen. För år 1983 uppgick den till fonden överförda avkastningen till 46,7 miljoner kronor.

För en närmare redogörelse för fondens verksamhet och ekonomi hänvisas till den verksamhetsberättelse styrelsen årligen avger till riksdagen.

*Bilaga 1***Valutastyrelsens berättelse***Till fullmäktige i Sveriges riksbank*

Valutastyrelsen får härmed avge verksamhetsberättelse för år 1983.

Valutaförfattningarna

Förordnande om fortsatt valutareglering meddelades under året för ytterligare ett år, dvs till utgången av juni 1984 (prop 1982/83:121, FiU 41, SFS 1983:388, 389). Inga ändringar gjordes i valutalagen eller valutaförordningen.

Tillämpningen av valutaförfattningarna

Valutaregleringen fortsatte under 1983 efter i stort sett samma principer som under senare år. Viktigare ändringar i riksbankens föreskrifter om tillämpning av valutaförordningen behandlas nedan i anslutning till redogörelsen för respektive område.

Finansiell upplåning i utlandet

Tillstånd till långfristig upplåning i utländsk valuta i utlandet lämnades under året enligt samma praxis som föregående år. Tillstånd lämnades således ej till finansieringsföretag och ej för förvärv i kapitalplaceringssyfte av fastigheter, värdepapper eller andra tillgångar eller för finansiering av bostads- och fritidshus. I övriga fall kunde, som tidigare, dels företag normalt erhålla tillstånd att själva eller genom valutabank uppta lån i utlandet under förutsättning att lånet uppgick till minst 10 milj kronor, dels valutabanker, enligt generella tillstånd, uppta lån i utlandet för vidareutlåning till företag under förutsättning att vidareutlåningen i varje enskilt fall ej översteg 10 milj kronor. I båda fallen skulle löptiden för företagens lån vara genomsnittligt minst fem år. Kommunernas (utom de största) och kommunägda företags upplåning förutsattes tidigare ske genom kommunlåneinstituten. I mars upphörde denna särbehandling vilket innebar att även dessa låntagare därefter kunde få låna direkt i utlandet eller hos valutabank.

Behovet av att bibehålla den svenska upplåningen i utlandet på en hög nivå nödvändiggjorde en fortsatt restriktiv praxis för tillstånd till förtida inlösen av lån i utländsk valuta. Förtidsinlösen medgavs om nytt lån upptogs i utlandet på minst samma genomsnittliga löptid som det inlösta lånets återstående genomsnittliga löptid. Tillstånd lämnades till uppköp av egna obligationer som förföll inom nio månader. Förtidsinlösen medgavs också som en följd av att låntagaren försatts i konkurs eller trätt i likvidation, om långivaren för att skydda sin fordran sagt upp lånet till förtida betalning eller om låntagarens rörelse upphört och lånet avsåg mindre belopp. Även i andra fall medgavs förtida återbetalning när synnerliga skäl ansågs tala för bifall, särskilt vid mindre belopp. I februari beslutades att lån i utländsk valuta som valutabank lämnat till svenskt företag enligt förutnämnda generella tillstånd

fick återbetalas i förtid, utan att riksbankens tillstånd inhämtades, om låntagaren försatts i konkurs eller trätt i likvidation.

Däremot medgavs ej förtidsinlösen av lån genom utnyttjande av likvidsom erhållits vid emission av aktier i utlandet.

Kommersiella krediter

Svenska exportörer och importörer lämnades, liksom tidigare, normalt tillstånd att uppta lån i utländsk valuta i utlandet eller hos valutabank för finansiering av egen leverantörskredit respektive finansiering av import. Villkoren för upplåning skulle överensstämma med villkoren för normal leverantörskredit. Lån på upp till sex månader fick dock upptas även om normal leverantörskredit understeg sex månader. Sådant lån fick även upptas hos valutabank utan särskilt tillstånd om det avsåg finansiering av varuexport eller varuimport.

Vid större exportorder kunde exportör även erhålla tillstånd till upplåning i utländsk valuta för finansiering av uppdragskostnader. Återbetalning av sådant lån skulle ske antingen med inflytande likvid för leveransen eller med nytt lån för finansiering av lämnad exportkredit enligt gällande regler.

Den kreditgivning som AB Svensk Exportkredit bedriver med statligt stöd kan ske enligt av riksbanken utfärdade generella dispenser.

Direkta investeringar

Ansökningar om tillstånd till direkta investeringar i utlandet behandlades under året enligt de allmänna riktlinjer som gällt sedan oktober 1981. Tillstånd lämnades sålunda normalt alltid, varvid krav på utlandsfinansiering vanligen ställdes. Finansieringen skulle ske genom upplåning i utlandet i utländsk valuta på genomsnittligt minst fem år. Undantag från upplåningskravet gäller dels för investering i försäljningsföretag och andra företag som i betydande omfattning avsätter export från Sverige, dels investeringar understigande 1 milj kronor dels också investeringar i länder som är huvudmottagare av svenskt bistånd. Sedan 1981 gäller också att undantag från det principiella kravet på utlandsfinansiering av direkta investeringar i utlandet kan medges i vidgad omfattning, i första hand vid investeringar i Norden.

Sedan bytesbalanskriteriet avskaffats i oktober 1981 är Sveriges undantagsställning enligt artikel 7 c i OECD:s kapitalliberaliseringsstadga föranledd endast av kravet på finansiering av direkta investeringar i utlandet genom upplåning i utlandet.

Valutautlåningars direkta investeringar i Sverige medges normalt. Den utländska investeraren kan därvid få låna upp till hälften av erforderligt belopp i Sverige.

I april upphävdes bestämmelsen att vid direkt investering genom övertagande av företag i Sverige som regel högst en tredjedel av likviden fick utgöras av aktier i det utländska företaget. Framställningar skulle i fortsättningen prövas efter omständigheterna i det enskilda fallet.

Värdepappershandel

Valutainlåningar får i princip ej köpa utländska värdepapper i kapitalplaceringssyfte. Efter beslut av fullmäktige i april och december 1982,

vars innebörd närmare redogjorts för i berättelsen för 1982, har tillstånd lämnats till försäljning av utländska aktier i Sverige i begränsad omfattning. Under 1983 lämnades två tillstånd på sammanlagt 69 milj kronor, mot fyra 1982 om tillsammans ca 185 milj kronor.

Tillstånd till försäljning till utlandet av aktier i svenska börsnoterade företag lämnades under året i enlighet med de förutsättningar som fastställdes av valutastyrelsen 1979. Dessa förutsättningar innebär att tillstånd får lämnas när aktieöverlåtelseerna bedömes medföra fördelar från exportförsäljnings- eller kapitalförsörjningssynpunkt eller när speciella skäl anses föreligga. Inga ansökningar om tillstånd har avslagits.

I juni yttrade sig fullmäktige över en riksdagsmotion beträffande skärpta regler om utlänningars aktieförvärv i svenska företag. Fullmäktige fann inte tillräckliga skäl att nu återgå till en mera restriktiv tillämpning inom valutaregleringen i fråga om utlänningars aktieförvärv. Fullmäktige ansåg däremot att ett bättre täckande skydd borde skapas mot utländskt inflytande i svenska företag genom en utvidgning av lagen (1982:617) om utländska förvärv av svenska företag m m.

Reseutgifter och resevaluta

I december beslöts att förenkla valutaföreskrifterna om reseutgifter och resevaluta. Dessa föreskrifter har ej till syfte att begränsa allmänhetens tillgång till valuta för betalning av reseutgifter i utlandet. Syftet är endast att hindra att andra slag av betalningar sker under sken av reseutgifter. För detta ändamål har gällt olika beloppsbegränsningar för olika slag av resor och reseutgifter. Genom att resevaluta fått anskaffas i flera olika former – köp av resevaluta hos valutabank eller annat försäljningsställe, s k eurocheck, uttag på bank i de nordiska länderna och kontokort – har beloppsbegränsningarna minskat i betydelse. För tjänste- och affärsresor har valuta fått köpas hos valutabank och andra försäljningsställen för resevaluta till belopp som bedömts skäligt med hänsyn till resans ändamål och varaktighet. Denna bedömningsgrund har nu ansetts kunna få tillämpas av försäljningsställena även vid försäljning av resevaluta för andra resor än tjänste- och affärsresor. Därigenom har en betydande förenkling av valutaföreskrifterna blivit möjlig. I huvudsak innebär de nya föreskrifterna att alla beloppsbegränsningar upphävs utom i fråga om s k inköpsresa – resa vars huvudsakliga syfte är inköp av vara för personligt bruk – då resevaluta utan särskilt tillstånd från riksbanken under vissa förutsättningar får köpas till ett från 75 000 till 100 000 kronor höjt belopp. Därutöver har införts föreskrift som gör det möjligt för resande att under vistelse i utlandet få resevaluta överförd till sig genom valutabank. Vidare har det sedan 1976 gällande förbudet mot utförsel och införsel av svenska sedlar av högre valör än 100 kronor upphävs. Vid köp av resevaluta för mer än 6 000 kronor skall alltså inköpsanmälan avlämnas. Utförselbestämmelserna har ändrats så att varje resande med fast bostad i Sverige får utan särskilt tillstånd som resevaluta medföra dels högst 6 000 kronor i svenska sedlar och mynt dels ock högst motsvarande av 6 000 kronor i utländsk valuta. Vid utförsel av högre belopp i utländsk valuta skall den resande kunna uppvisa kopia av inköpsanmälan för resevaluta godkänd av försäljningsställe. För i utlandet bosatt resande gäller därutöver som förut vissa andra föreskrifter. De nya föreskrifterna trädde i kraft den 1 januari 1984.

Övriga transaktioner

Bestämmelserna om ränta på valutakonto för valutainlåning modifierades i oktober. Enligt hittills gällande bestämmelser hade medel som insatts på sådant konto fått vara räntebärande under längst den tid riksbanken medgivit, vilken i meddelande till valutabankerna fastställdes till 60 dagar, och under förutsättning att medlen vid insättningen bundits på viss tid, vilken bestämts till minst sju dagar. Det senare villkoret, bindning på viss tid, avskaffades. Ändringen trädde i kraft 1 januari 1984. Valutakonton för rederier, försäkringsbolag och valutabanker får som förut vara räntebärande utan begränsning.

Föreskrifterna om valutatilldelning för förvärv av rekreationsbostad i utlandet ändrades i november så att valuta normalt kan tilldelas för köp av fastighet eller lägenhet som är värd högst 250 000 kronor, mot tidigare gällande 175 000 kronor. Motsvarande värde vid köp av tomt höjdes från 70 000 till 100 000 kronor. Det belopp som kan tilldelas för betalning av handpenning höjdes från 15 000 till 25 000 kronor.

I februari infördes en dispens för bank att lämna valutaautlåning som ej har fast bostad i Sverige kredit utan beloppsbegränsning för finansiering av förvärv av fritidsbostad i Sverige. Enligt tidigare bestämmelse fick bank lämna nytt lån med högst 50 000 kronor.

Valutaregleringens administration

Ca 38 000 ansökningar om tillstånd och andra ärenden handlades på valutaavdelningen under året, vilket är något fler än under de närmast föregående åren.

I februari började ett nytt system för valutabankernas rapportering till riksbanken av betalningar till utlandet att tillämpas. Det nya systemet innebär bl a att blanketten inköpsanmälan, som hittills avlämnats av den betalande vid betalningar till utlandet, slopats och att uppgifterna till riksbanken hämtas från valutabankens blankett för beställning av betalning till utlandet (betalningsuppdraget) samt att rapportering från bankerna till riksbanken sker på magnetband.

Utredning om rapporteringen av betalningar från utlandet pågick under året.

På valutaavdelningen har tjänstgjort ca 100 personer.

I valutastyrelsen har följande personförändringar skett.

Bankofullmäktigen Olle Göransson har ersatt avlidne bankofullmäktigen Erik Wärnberg. Utredningschefen Olle Hammarström har ersatt 1:e sekreteraren Sören Lindebro som suppleant för utredningssekreteraren Clas Nykvist, sekreteraren Gösta Dahlström har ersatt sekreteraren Lars-Olof Lindgren som suppleant för 2:e ordföranden i LO Rune Molin och bankofullmäktigen Johan Gernandt har ersatt bankofullmäktigen Staffan Burenstam Linder som suppleant för bankofullmäktigen Olle Göransson.

Valutastyrelsens och valutadirektionens sammansättning vid utgången av 1983 framgår av bilaga.

Statistiska uppgifter om tillståndsgivningen

I Tabell I redovisas tillståndsgivningens utveckling för vissa transaktionskategorier under den senaste femårsperioden. När det gäller tillstånd som medför kapitalimport har utvecklingen avseende försäljning av svenska

Tabell 1. Tillstånd för vissa transaktionskategorier
Mkr

	1979	1980	1981	1982	1983
<i>Tillstånd som vid utnyttjande resulterar i kapitalimport</i>					
Utländska direkta investeringar i Sverige	787	1 586	1 373	1 801	2 267
Medel- och långfristig nyupplåning i utlandet ¹	8 566	10 603	17 075	25 140	22 840
Försäljning av svenska aktier till utlandet	49	350	1 472	1 109	12 098
<i>Tillstånd som vid utnyttjande resulterar i kapitalexport</i>					
Svenska direkta investeringar i utlandet					
Totalt	3 506	3 796	6 409	8 668	11 902
Utan krav på utlandsfinansiering	(1 492)	(1 448)	(1 457)	(2 780)	(2 587)
Emigranternas överföringar					
Totalt	436	448	476	647	902
Grundtilldelning	108	126	115	165	142
Rekreationsbostäder i utlandet	134	128	90	96	100

¹ Medel- och långfristig upplåning omfattar lån med en löptid på mer än ett år. Posten inkluderar inte tillstånd avseende bankers refinansiering av till utlandet lämnade lån eller utlandsägda företags lån från moderbolag eller koncernbolag. De sistnämnda räknas som utländska företags direkta investeringar i Sverige.

Observera att beloppen enbart avser tillstånd avseende nyupplåning, dvs. exkl. tillstånd avseende ersättningslån vid förtidsinlösen av tidigare upptagna lån. Den statliga upplåningen ingår ej. Ej heller lån via valutabank som får tas upp utan riksbankens tillstånd sedan de s.k. ramtillstånden avskaffats i mars 1980. (Se Tabell 2)

aktier till utlandet varit mycket kraftig under 1983. Tillståndsgivningen, som sker enligt de förutsättningar som valutastyrelsen angav 1979, uppgick till 12,1 miljarder kronor 1983 mot 1,1 miljarder kronor 1982. Tillståndsgivningen avseende utländska direkta investeringar i Sverige visade också en ökning 1983 medan tillståndsgivningen för medel- och långfristig upplåning i utlandet stagnerat. Beträffande tillstånd som medför kapitalexport framgår av tabellen att den under de närmaste föregående åren kraftiga ökningen av tillstånd till direkta investeringar i utlandet fortsatte även under 1983. Sedan 1980 har tillståndsgivningen tredubblats i löpande priser. Kravet på utlandsfinansiering medför dock att den omedelbara kapitalexporten reduceras väsentligt.

I det följande lämnas en mer detaljerad redovisning för tillståndsgivningen avseende lån, direkta investeringar och försäljning av svenska aktier till utlandet. Belopp i utländsk valuta har omräknats till svenska kronor efter den kurs som gällde då tillstånden gavs.

Uppgifter om faktiskt genomförda transaktioner återfinns i den av riksbanken redovisade betalningsbalansstatistiken.

Tabell 2. Tillstånd till medel- och långfristig nyupplåning i utlandet
Mkr

	1979	1980	1981	1982	1983
Kommunupplåning	208	593	1 091	383	1 192
Finansiering av direkta investeringar i utlandet	2 373	2 437	3 097	4 011	8 389
Fartygsfinansiering	2 451	1 603	1 983	1 117	1 757
Exportfinansiering	254	1 253	5 235	12 596	6 138
Övrig upplåning	3 280	4 717	5 669	7 033	5 364
Summa	8 566	10 603	17 075	25 140	22 840
Staten och riksbanken ¹					
Kontrakterade lån	12 186	19 958	17 006	19 470	39 297
Valutabanker ²					
Upptagna lån	—	1 750	3 266	2 968	1 247

¹ Som komplement till tillståndsbeloppen i tabellen redovisas här av staten kontrakterade lån.

² Valutabankernas ramtillstånd ingår i tillståndssiffrorna fram till mars 1980 då beloppsramarna upphävdes. Lån av denna typ som tagits upp efter denna tidpunkt redovisas här som valutabankers upptagna lån.

Anm. Uppgifterna avser tillstånd till *nyupplåning*, dvs. exklusive tillstånd avseende ersättningslån vid förtidsinlösen av tidigare upptagna lån.

Medel- och långfristig upplåning omfattar lån med en löptid på mer än ett år. Tabellen upptar inte tillstånd avseende bankers refinansiering av till utlandet lämnade lån eller utlandsägda företags lån från moderbolag eller koncernbolag. De sistnämnda räknas som utländska företags direkta investeringar i Sverige och redovisas i Tabell 9.

Upplåning i utlandet

Riksbankens tillståndssiffror ger en långt ifrån fullständig bild av hur den medel- och långfristiga upplåningen i utlandet utvecklats. Den statliga utlandsupplåningen omfattas inte av tillståndsgivningen. En del av den upplåning som sker genom valutabankerna kräver inte heller tillstånd. Tabell 2 som visar tillståndsgivningen under den senaste femårsperioden har därför kompletterats med av staten kontrakterade lån samt valutabankernas lån som ej krävt riksbankens tillstånd.

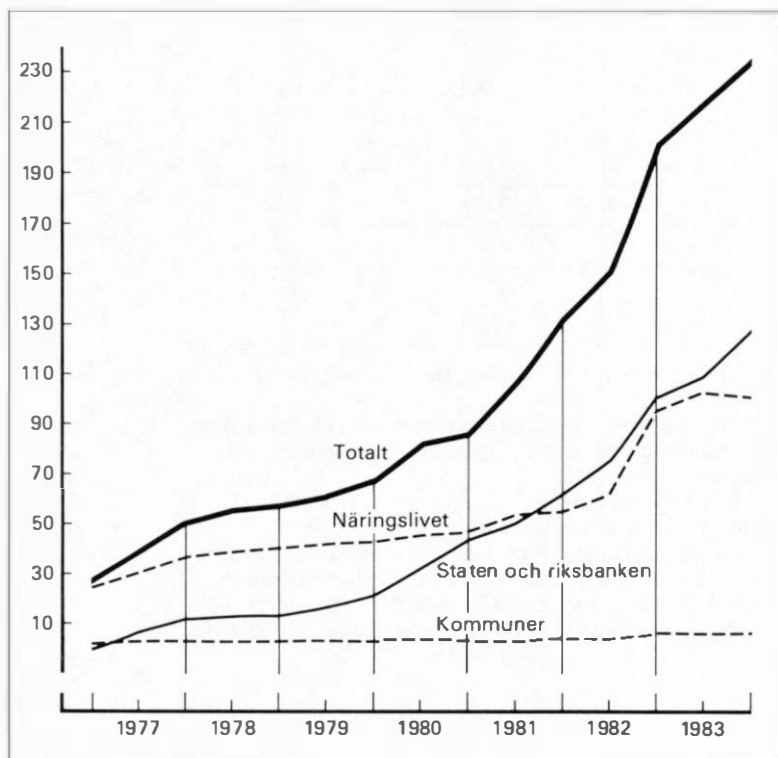
Tillståndsgivningen avseende nyupplåning uppgick till 22,8 miljarder kronor 1983 jämfört med 25,1 miljarder kronor 1982. Tillståndsgivningen har därmed stagnerat totalt sett. Därutöver har lämnats tillstånd till ersättningslån för förtidsinlösen av tidigare upptagna lån på 2,2 miljarder kronor 1983 jämfört med 1,4 miljarder kronor 1982. Därtill kommer av staten kontrakterade lån med 39,3 miljarder kronor 1983 mot 19,5 miljarder kronor 1982 samt icke tillståndspliktig upplåning via valutabank med 1,2 miljarder kronor 1983 jämfört med 3,0 miljarder kronor 1982. Exportfinansieringen, dvs AB Svensk Exportkredits upplåning, har minskat kraftigt, medan näringslivets upplåning i övrigt ökat inte oväsentligt, främst som ett resultat av ökade direktinvesteringar i utlandet med krav på utlandsfinansiering.

Av det redovisade tillståndsbeloppet för 1983 på 22,8 miljarder kronor avser 32 % obligationslån och 68 % övriga lån.

Valutabankernas andel av tillståndsbeloppet utgjorde 8,0 miljarder

Diagram 1. Utestående medel- och långfristiga utlandslån fördelade på sektorer

Miljarder kr. Stockuppgifter vid slutet av varje halvår

Tabell 3. Utestående medel- och långfristiga utlandslån

Miljarder kr. Stockuppgifter vid utgången av 1983

	Staten och riksbanken	Kommuner	Övriga	Totalt	Procentuell andel
USD	87,2	2,1	44,2	133,5	57
DEM	12,3	0,3	7,1	19,7	8
CHF	9,1	1,2	8,1	18,4	8
JPY	6,0	0,9	2,4	9,3	4
GBP	4,1	–	2,8	6,9	3
NLG	2,5	0,8	1,9	5,2	2
Övriga	1,1	0,8	7,4	9,3	4
Multicurrencylån ¹	3,8	0,6	28,2	32,6	14
Summa	126,1	6,7	102,1	234,9	100

¹ Lån som under löptiden kan byta valuta.

Anm. Medel- och långfristig upplåning omfattar lån med en löptid på mer än ett år. Tabellen upptar inte bankers lån för refinansiering av till utlandet lämnade lån eller utlandsägda företags lån från moderbolag eller koncernbolag.

Tabell 4. Förfallande amorteringar på utestående medel- och långfristiga utlandslån

Miljarder kr

	Staten och riksbanken	Kommuner	Övriga	Krediter utan fastställd amorteringsplan	Totalt
1984	9,0	0,3	10,8		20,1
1985	9,5	0,5	13,9		23,9
1986	18,3	0,7	16,7		35,7
1987	15,8	0,8	17,2		33,8
1988	17,6	1,0	12,7		31,3
1989	16,2	0,7	6,7		23,6
1990	8,8	0,7	9,2		18,7
1991	3,7	0,8	3,6		8,1
1992	2,6	0,4	2,3		5,3
1993-	24,6	0,8	6,0		31,4
Summa	126,1	6,7	99,1	3,0	234,9

Anm. Medel- och långfristig upplåning omfattar lån med en löptid på mer än ett år. Tabellen upptar inte bankers lån för refinansiering av till utlandet lämnade lån eller utlandsägda bolags lån från moderbolag eller koncernbolag.

kronor 1983 mot 6,8 miljarder kronor 1982. Därtill kommer den icke tillståndspliktiga upplåningen på ca 1,2 miljarder kronor.

Den vid årsskiftet 1983/84 utestående medel- och långfristiga låneskulden beräknas ha uppgått till ca 235 miljarder kronor mot ca 200 miljarder kronor vid föregående årsskifte. Beräkningarna bygger på uppgifter avseende faktiskt upptagna lån under 1983 och tidigare. Av Diagram 1 framgår låneskuldens utveckling och fördelning på sektorer. De senaste årens kraftiga statliga upplåning för att finansiera bytesbalansunderskotten har resulterat i att staten nu har en större låneskuld mot utlandet än näringslivet eller drygt 50 % av den totala låneskulden. Det bör framhållas att förändringar i låneskulden delvis beror på valutakursförändringar. Under året beräknas låneskuldens kronvärde ha ökat med närmare 15 miljarder kronor, framförallt beroende på uppgången av dollarkursen. Omräkning till svenska kronor har skett efter de kurser som gällde vid slutet av respektive period. Låneskuldens fördelning på valutor framgår av Tabell 3. En sammanställning över förfallande amorteringar på låneskulden har gjorts på grundval av uppgifter från låntagarna (Tabell 4).

De svenska företagens kortfristiga export- och importfinansiering i utländsk valuta sker numera i huvudsak i svensk bank. I mindre omfattning upptas krediter direkt i utländsk bank. Vid årsskiftet 1983/84 beräknas de svenska bankernas utestående krediter av detta slag ha uppgått till 31,1 miljarder kronor jämfört med 24,5 miljarder kronor vid föregående årsskifte. Företagens motsvarande krediter i utländska banker låg under 1983 kvar på ca 2,5 miljarder kronor.

Kommersiella krediter till utlandet

Krediter till svensk exportörs eller importörs utländske motpart eller dennes bank lämnas av valutabankerna och AB Svensk Exportkredit (SEK). Det gäller främst längre krediter vid leverans av kapitalvaror framför allt till

u-länder och statshandelsländer. Tillstånd för valutabankerna att ge sådana krediter lämnades under 1983 med 2,9 miljarder kronor mot 2,0 miljarder kronor 1982. Krediterna avsågs till övervägande del bli refinansierade i utlandet. Krediter med löptider på fem år eller mer uppgick till 1,1 miljarder kronor. Under det statsstödda systemet för exportkreditfinansiering lämnas krediter av AB Svensk Exportkredit och av valutabankerna med refinansiering hos SEK. Sådan kreditgivning som sker med dispens från riksbanken uppgick 1983 till drygt 5 miljarder kronor mot ca 7 miljarder kronor 1982.

Direkta investeringar i utlandet

Tillståndsgivningen för svenska direkta investeringar i utlandet ökade kraftigt både 1981 och 1982. Denna tendens fortsatte under 1983 då

Tabell 5. Tillstånd till svenska direkta investeringar i utlandet, totalt och försäljningsföretag

Mkr. Fördelning på länder och ländergrupper

	1979		1980		1981		1982		1983	
	T	F	T	F	T	F	T	F	T	F
Norge	169	95	151	22	181	24	510	56	3 037	78
USA	988	142	1 194	134	1 862	109	2 497	156	2 339	253
Storbri-										
tannien	243	72	313	36	1 086	58	978	96	1 380	59
Frankrike	334	72	249	43	303	50	558	44	738	89
Västtysk-										
land	291	64	111	49	450	63	750	74	592	142
Italien	52	41	82	18	33	21	85	15	390	85
Brasilien	142	30	106	1	80	—	289	7	376	4
Danmark	179	58	192	43	237	72	440	63	312	41
Finland	94	48	143	35	132	11	121	20	261	33
Mexico	42	7	26	2	130	4	243	14	259	2
Schweiz	55	16	54	9	438	15	200	26	252	18
Neder-										
länderna	121	11	105	8	144	18	335	21	201	4
Luxemburg	36	—	143	—	108	—	180	—	197	—
Övriga	760	161	927	105	1 225	167	1 482	194	1 568	214
Summa	3 506	817	3 796	505	6 409	612	8 668	786	11 902	1 022
Norden	442	201	486	100	550	107	1 073	139	3 610	152
Övriga										
OECD	2 436	516	2 711	363	4 911	407	6 341	549	6 717	774
U-länder ¹	596	100	574	42	936	98	1 248	98	1 496	87
Övriga										
länder	32	—	25	—	12	—	6	—	79	9

¹ Enligt FN:s definition.

Anm. I tabellen särredovisas de länder för vilka beloppen under 1983 överstigit 150 Mkr, ordnande efter beloppstorlek.

T = Investeringar totalt.

F = Investeringar i försäljningsföretag, dvs företag vilkas enda ändamål är försäljning av huvudsakligen svenska exportvaror i utlandet. Bland övriga företag överväger beloppsmässigt utvinnings-, tillverknings- och sammansättningsföretag (produktionsföretag).

Tabell 6. Tillstånd till svenska direkta investeringar i utlandet
Procentuell fördelning efter transaktionsform

	1979	1980	1981	1982	1983
Betalning från Sverige	17	16	15	21	17
Upplåning i utlandet	58	62	77	68	67
Aktiemission i utlandet	—	—	—	—	11
Insats av varor och tjänster	1	—	—	4	—
Disposition av varufordran	12	5	5	3	2
Disposition av vinstmedel	6	4	1	2	1
Övrigt	6	13	2	2	2
Summa	100	100	100	100	100

tillståndsgivningen uppgick till 11,9 miljarder kronor. Detta innebar en ökning på ca 35 % i löpande priser medan antalet tillstånd ökade med ca 10 %. Tabell 5 visar tillståndsgivningen med fördelning på länder och ländergrupper under den senaste femårsperioden. Norge är under 1983 det största mottagarlandet av svenska direktinvesteringar. Det höga beloppet på Norge, 3,0 miljarder kronor, förklaras i hög grad av ett enskilt tillstånd. Detta avser tillstånd för Svenska Petroleum att delta i och finansiera oljeutvinning i norska oljefält. Den beloppsmässiga koncentrationen till ett fåtal länder är liksom tidigare stor. De tre största mottagarländerna Norge, USA och Storbritannien står för 57 % av det totala tillståndsbeloppet. Genom den kraftiga ökningen för Norge har de nordiska ländernas andel av tillståndsbeloppet ökat från 12 % 1982 till 30 % 1983. Tillståndsbeloppet för u-länder uppgick till 1 496 mkr mot 1 248 mkr under föregående år. Av beloppet avser 88 mkr (föregående år 116 mkr) Afrika, 1 065 mkr (905 mkr) Latinamerika och 343 mkr (227 mkr) Asien.

Av det totala tillståndsbeloppet 1983 avsåg 25 % tillstånd till nyetableringar, ungefär detsamma som föregående år. Antalet nyetableringar uppgick till 999 mot 870 1982. Med nyetableringar avses här både nyförvärv av existerande bolag och nybildning av bolag. Av tillståndsbeloppet avsåg 57 % insatser i form av eget kapital och resten lån och annat obundet kapital.

Utlandsinvesteringarnas fördelning på transaktionsformer framgår av Tabell 6. För 78 % av tillståndsbeloppet krävdes utlandsfinansiering. Sådan

Tabell 7. Tillstånd till svenska direkta investeringar i utlandet
Procentuell fördelning på investeringsobjekt

	1979	1980	1981	1982	1983
Produktionsföretag ¹	54	50	62	53	42
Försäljningsföretag	23	13	10	9	9
Rederier ²	6	4	3	5	6
Övriga ³	17	33	25	33	43
Summa	100	100	100	100	100

¹ Härmed avses utvinnings-, tillverknings- och sammansättningsföretag.

² Svenska varvs och rederiers investeringar i utländska rederier.

³ Inkl. investeringar i oljesektorn.

utlandsfinansiering kan ske dels genom långfristig upplåning i utlandet dels med medel från aktieemissioner till utlandet. Tabell 7 visar investeringstillstånden beloppsmässigt fördelade på investeringsobjekt.

De uppgifter som lämnas här gäller direkta investeringar. I debatten talas ofta om svenska multinationella företags investeringar i utlandet. Därmed avses i regel de investeringar i maskiner och anläggningar som görs i utländska dotterbolag. Detta får ej förväxlas med begreppet direkta investeringar som betecknar kapitaltillskott från moderbolag i ett land till hel- eller delägda bolag i annat land och som är det begrepp som är av intresse i valutaregerings- och betalningsbalanssammanhang. Dotterbolaget kan finansiera sina investeringar genom en kapitalinsats från moderbolaget (direkt investering) men också med egna överskott och med egen upplåning. Sådan upplåning kan ske utan eller med borgen eller garanti från moderbolaget. Tillståndsgivningen till borgens- och garantiåtaganden, som till övervägande del avser lånegarantier, är betydande och redovisas i

Tabell 8. Tillstånd till svenska företag att ställa borgen/garanti för utländska dotterbolag

Mkr

	1979	1980	1981	1982	1983
Norden	353	912	675	1 176	1 564
Övriga OECD	2 169	2 909	5 619	5 619	18 294
U-länder	965	1 598	2 141	2 676	1 903
Övriga	2	1	177	11	40
Ej länderfördelat	—	—	148	398	1 341
Summa	3 489	5 420	8 760	9 880	23 142

Anm. Tillstånd till borgen/garanti i tabellen ovan avser till övervägande del dotterbolags upplåning.

Tabell 8. För 1983 var tillståndsbeloppet 23,1 miljarder kronor och översteg klart de redovisade direktinvesteringstillstånden. För dotterbolagens upplåning utan säkerhet från moderbolagen krävs ej riksbankens tillstånd och statistik över sådan upplåning kan därför ej redovisas.

Utländska direkta investeringar i Sverige

Tillståndsgivningen för utländska direkta investeringar i Sverige ökade från 1,8 miljarder kronor 1982 till 2,3 miljarder 1983. Som framgår av Tabell 19 svarar USA, Finland och Norge för de största tillståndsbeloppen. Även Danmark tillhörde under året de största investerarna och de nordiska länderna svarade därmed för drygt 40 % av det totala tillståndsbeloppet mot 25 % föregående år. Lån från moderbolag eller koncernbolag ingår med 1 099 mkr. Andelen nyetableringar uppgick till 31 % jämfört med 51 % 1982. Antalet nyetableringar uppgick till 325 mot 294 föregående år. Tillstånd för lån från svenska kreditinstitut till utlandsägda bolag i Sverige mot borgen av utländska moderbolag och banker ingår ej i de redovisade tillståndsbeloppen för direkta investeringar i Sverige. Sådan tillståndsgivning uppgick till 1 273 mkr 1983 mot 1 181 mkr 1982.

Tabell 9. Tillstånd till utländska direkta investeringar i Sverige, totalt och försäljningsföretag.

Mkr. Fördelning på länder och ländergrupper

	1979		1980		1981		1982		1983	
	T	F	T	F	T	F	T	F	T	F
USA	118	63	404	127	273	75	392	211	547	221
Finland	83	4	83	14	123	32	275	39	529	23
Norge	58	11	15	5	317	14	130	41	335	201
Storbri- tannien	119	14	86	40	134	35	224	50	157	36
Västtysk- land	109	51	239	27	178	53	37	30	140	75
Belgien	24	24	63	62	5	5	58	7	110	3
Danmark	67	30	39	29	71	18	44	29	109	26
Schweiz	50	21	38	29	44	21	342	27	99	34
Japan	11	11	28	28	18	18	27	21	73	64
Neder- länderna	23	7	23	3	25	6	83	22	56	10
Frankrike	57	2	524	36	147	99	33	3	51	25
Övriga	68	33	44	28	38	27	156	43	61	25
Summa	787	271	1 586	428	1 373	403	1 801	523	2 267	743
Norden	210	46	137	48	511	64	449	109	973	250
Övriga										
OECD	561	213	1 425	358	834	319	1 233	398	1 268	482
Övriga										
länder	16	12	24	22	28	20	119	16	26	11

Anm. I tabellen särredovisas de länder för vilka beloppen under 1983 överstigit 25 Mkr, ordnade efter beloppsstorlek.

T = Investeringar totalt.

F = Investeringar i försäljningsföretag, dvs företag vilkas enda ändamål är försäljning av huvudsakligen utländska varor i Sverige. Bland övriga företag överväger beloppsmässigt tillverknings- och sammansättningsföretag (produktionsföretag).

Tabell 10. Tillstånd till försäljning av svenska aktier till utlandet
Mkr

	1979	1980	1981	1982	1983
Aga			107		288 (288)
Alfa Laval		56			795 (230)
Asea			25	125	1 500
Atlas Copco		14	29		65
Cardo			225 (150)		75
Electrolux	1	100	100		858
Ericsson		100	200	400	4 532 (1 800)
Esselte			50	135 (135)	
Gambro					493 (296)
LKB					200 (200)
Perstorp					100 (100)
Pharmacia			400 (320)	200	1 390 (770)
SCA			41		548
Sonesson					260 (200)
Volvo	25	16	14	120	805 (375)
Övriga	23	64	281	129	189 (30)
Summa	49	350	1 472 (470)	1 109 (135)	12 098 (4 289)

Anm. Inom parentes anges i tillståndsbeloppet ingående riktade emissioner till utlandet.

Tabell 11. Export och import av svenska aktier 1979–1983
Mkr

	Export	Import	Netto	därav riktade emissioner till utlandet
1979	90	194	– 104	
1980	220	400	– 180	
1981	1 531	1 116	415	303
1982	2 704	1 335	1 369	128
1983	11 951	5 840	6 111	3 904
1982 1 Kv	407	304	103	128
1982 2 Kv	250	126	124	
1982 3 Kv	527	286	241	
1982 4 Kv	1 520	619	901	
1983 1 Kv	2 444	1 319	1 125	102
1983 2 Kv	4 671	1 317	3 354	2 440
1983 3 Kv	2 364	1 749	615	509
1983 4 Kv	2 472	1 455	1 017	853

Försäljning av svenska aktier till utlandet

Genom beslut i valutastyrelsen 1979 lämnas numera under vissa förutsättningar tillstånd till försäljning av svenska börsnoterade aktier till utlandet (se vidare sid 52). Tillståndsgivningen fick först under sista kvartalet 1982 någon större omfattning för att under 1983 öka mycket kraftigt till 12,1 miljarder kronor (Tabell 10). Handel med svenska aktier sker därutöver enligt dispenser i valutaföreskrifterna dels genom s k switch (omplacering av aktier), dels genom återköp av svenska värdepapper från utlandet. Denna handel har före 1981 normalt gett ett mindre importöverskott (p g a återköpen). Genom tillståndsgivningen till försäljning av svenska aktier till utlandet har ett kraftigt exportöverskott uppstått. Detta exportöverskott uppgick under 1983 till 6,1 miljarder kronor. Tabell 11 visar handeln med svenska värdepapper sedan 1979.

På valutastyrelsens vägnar:

Olle Göransson

/Charlotte Linton

Stockholm den 17 januari 1984

Valutastyrelsens sammansättning 1983-12-31

Förordnade för samtliga i styrelsen förekommande ärenden:

Ledamöter

Kurt Eklöf, ordförande
 Vice riksbankschef
 Olle Göransson, vice ordförande
 Bankofullmäktig
 Åke Gustafsson
 Riksbanksdirektör
 Claes-Göran Källner
 Direktör
 Svenska Bankföreningen
 Lars Lidén
 Direktör
 Esselte AB
 Lennart Ribohn
 Direktör
 AB Electrolux
 Erik Åsbrink
 Statssekreterare
 Finansdepartementet

Personliga suppleanter

Lars Nyström
 Bankokommissarie
 Johan Gernandt
 Bankofullmäktig
 Robert Sparve
 Avdelningsdirektör
 Bengt-Göran Löwenthal
 Direktör
 Svenska Bankföreningen
 Hans Möller
 Direktör
 Möllers Kafferosteri AB
 Thomas Hagdahl
 Direktör
 Sveriges Industriförbund
 Kurt Malmgren
 Rättschef
 Finansdepartementet

Förordnade för ärenden rörande direkta investeringar i utlandet:

Bert Ekström
 Statssekreterare
 Industridepartementet

Rune Molin
 2:e Ordförande
 Landsorganisationen i Sverige

Clas Nykvist
 Utredningssekreterare

Tjänstemännens centralorganisation

Berit Rollén
 Statssekreterare
 Arbetsmarknadsdepartementet

Olle Stångberg
 Kansliråd
 Industridepartementet

Gösta Dahlström
 Sekreterare
 Landsorganisationen i Sverige

Olle Hammarström
 Utredningschef

Tjänstemännens centralorganisation

Monica Ulfhielm
 Departementsråd
 Arbetsmarknadsdepartementet

Valutadirektionens sammansättning 1983-12-31*Ledamöter*

Kurt Eklöf, ordförande
 Åke Gustafsson, vice ordförande
 Lars Nyström
 Robert Sparve
 Föredragande gruppchef (eller motsvarande)

Suppleanter

Nils Bjärtun
 Jan Nipstad